

‘Dierenwelzijn & armoede hoeft geen probleem te zijn’

**‘Inventarisatie naar de rol van maatschappelijke organisaties op
dierenwelzijnsgebied in de gemeente Tilburg’**

Mw. I.A.J. de Bar
Mw. V.A.S. Voogt

’s-Hertogenbosch, 2 juli 2012

Voorwoord

Dit document bevat een onderzoeksrapport dat geschreven is naar aanleiding van een twintig weken durend afstudeerproject voor de opleiding dier- en veehouderij aan Hogeschool HAS Den Bosch. Dit onderzoek is uitgevoerd om een efficiënte oplossing te vinden voor mensen met ontoereikende financiële middelen die de noodzakelijke medische kosten voor hun huisdier niet meer kunnen betalen.

Dit onderzoeksverslag is een inventarisatie van wat de gemeente Tilburg, dierenartsen en maatschappelijke organisaties in Tilburg en landelijke stichtingen en fondsen kunnen betekenen voor huisdieren van mensen met ontoereikende financiële middelen.

Uit dit onderzoek is voor deze doelgroep een efficiënte oplossing naar voren gekomen, zodat deze alsnog de noodzakelijke medische hulp krijgen die zij nodig hebben.

Het onderzoeksrapport is mede tot stand gekomen door stichting Mens Dier Nood (sMDN) die wij bij deze willen bedanken. Naast sMDN willen wij tevens Casper Rupert en Marian van Beek bedanken voor het verschaffen van relevante informatie vanuit de gemeente Tilburg.

Daarnaast bedanken wij Nienke Endenburg en Marie-José Enders-Slegers, deskundigen vanuit Universiteit Utrecht voor hun tijd en daarbij het beantwoorden van onze vragen. Tevens bedanken wij Harrie Heerkens, vanuit dierenopvangcentrum Tilburg (DOC-T) voor het beantwoorden van onze interviewvragen.

De dierenartsenpraktijken en de maatschappelijke organisaties uit Tilburg en de landelijke stichtingen en fondsen willen wij bedanken voor hun medewerking aan ons onderzoek.

In het bijzonder willen wij onze opdrachtgeefster Mariëtte van Aubel-Laugeman bedanken voor haar overtuiging en motivatie. Tot slot bedanken wij Jeroen Bax, Paul Overgaauw en Fenna Westerduin voor de begeleiding tijdens ons project vanuit Hogeschool HAS Den Bosch.

's-Hertogenbosch, 02-07-2012

Ilse de Bar en Vera Voogt

Verklarende woordenlijst

- **Allergie:** Overmatige reactie van het afweersysteem op lichaamsvreemde stoffen.¹⁴⁴
- **Alzheimer:** Aandoening waardoor in verloop van tijd minder onthouden kan worden.¹⁴⁹
- **Armoede:** Een toestand waarin men leeft met weinig (financiële) middelen om zichzelf te kunnen onderhouden.³⁴
- **Autisme:** Ontwikkelingsstoornis dat zich uit in een sociale tekortkoming en onvermogen om op passende wijze op andere mensen te reageren.⁴⁴
- **Bijstand:** Vangnet voor individuen die onvoldoende (financiële) middelen beschikken om de rekening(en) te betalen.³²
- **Capnocytophaga canimorsus:** Pathogene bacterie die onder meer voorkomt in de bek van honden en gevaarlijke bijtwondinfecties kan veroorzaken.⁶⁷
- **Cholesterol:** Vetachtige stof die in het lichaam nodig en noodzakelijk is bij de aanmaak van galzuren en hormonen.⁵⁵
- **Dierenmishandeling:** Zonder redelijk doel pijn of leed bezorgen aan een dier.
- **Dierenwelzijn:** Lichamelijke en geestelijke gezondheid van een dier.
- **Dierenwelzijnsbeleid:** Maatregelen die de overheid neemt om het dierenwelzijn te behouden en te bevorderen.
- **Empathie:** Het meeleven met anderen, door zich te verplaatsen in de gevoelens van diegene.¹⁴⁶
- **Epilepsie:** Een tijdelijke verstoring van de prikkeloverdracht in de hersenen, waardoor het bewustzijn verloren kan worden.^{33 92}
- **Fondsen:** Organisatie die een kapitaal beheert en bijdraagt aan een bepaald doel van organisaties en/of individuen.
- **Gezondheidssysteem:** Beleid, organisaties, wetten en regels die bijdragen aan een goede gezondheid van de bevolking.¹¹³
- **Huiselijk geweld:** Fysiek, psychisch of seksueel geweld dat de veiligheid of het welzijn van gezinsleden in gevaar kan brengen.¹⁴⁷
- **Kattenkrabziekte:** Een regionale lymfeklierzwellings veroorzaakt door een bacteriële infectie die via een krab of beet van een besmette kat op mensen kan worden overgedragen.⁷¹
- **Maatschappelijke organisatie:** Zet zich in voor de maatschappij om zo de gezondheid van mensen te verbeteren, het welzijn te vergroten en daarmee de samenleving te verrijken.
- **Obesitas:** Zwaarlijvigheid.

- **Quote:** Een aanhaling of citaat van een weergave van wat iemand heeft gezegd. Deze kan op schrift of digitaal worden vastgelegd.³¹
- **Rabiës:** Hondsdolheid; wordt verspreidt door een virusinfectie en tast het centraal zenuwstelsel en de hersenen aan. Indien symptomen al aanwezig zijn leidt dit tot een dodelijke afloop. Komt voor bij honden, vossen en vleermuizen, maar is ook besmettelijk voor de mens.¹³⁴
- **Social media:** Platforms zoals weblogs, diensten zoals Twitter en sociale netwerken zoals Facebook en LinkedIn. Bovengenoemde hebben het kenmerk dat gebruikers zelf de inhoud verzorgen, met nauwelijks of geen tussenkomst van een redactie.¹⁰⁹
- **Stichting:** Een rechtspersoon zonder leden, dat is opgericht om met een bepaald vermogen een doel te realiseren zonder winstoogmerk.¹²³
- **Suikerziekte:** Afwijking in de stofwisseling waardoor zich teveel suiker in het bloed bevindt.¹³³
- **Tetanus:** Wondinfectie, veroorzaakt door toxinen (gifstoffen) van de bacterie *Clostridium tetani*, die ernstige spierkramp veroorzaakt.¹¹⁶
- **Toxocara:** Spoelworm die kan voorkomen in darm van honden en katten.⁹⁷
- **Vector:** Een organisme (bijvoorbeeld: insect of teek) dat ziekten of parasieten kan overbrengen naar mens, dier of plant.⁷⁸
- **Volksgezondheid:** Een tak van de gezondheidszorg die het doel nastreeft om ziekten te voorkomen, hygiëne te bevorderen en waarbij wetgeving door de gehele bevolking wordt nageleefd.¹⁴⁸
- **Werkeloosheidswet:** Afhankelijk van het arbeidsverleden kan de werknemer gedurende een bepaalde periode na ontslag een WW-uitkering ontvangen.⁷²
- **Zoönose:** Infectieziekte die van dier op mens kan overgaan.⁷⁸

Afkortingslijst

DOC-T:	Dieren Opvang Centrum Tilburg.
IMW:	Instituut voor Maatschappelijk Werk.
KNGF:	Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds.
KNMvD:	Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
LICG:	Landelijk Informatie Centrum Gezelschapsdieren
RAD:	Regeling Agressieve Dieren.
RIVM:	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
sMDN:	stichting Mens Dier Nood.
WW:	Werkloosheidswet.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	1
2. Huisdieren en volksgezondheid	12
2.1. Positieve invloed van huisdieren op de volksgezondheid	12
2.1.1. Gezondheidsvoordelen	13
2.1.2. Sociaal netwerk	13
2.2. Kinderen en huisdieren.....	14
2.3. Ouderen en huisdieren	14
2.4. Mensen met psychische problemen en huisdieren	14
2.5. Mensen met een aandoening en hulphonden	15
2.6. Negatieve invloed van huisdieren op de volksgezondheid.....	16
2.8. Burgers met ontoereikende financiële middelen en huisdieren	17
3. De interpretatie van de waarden van huisdieren.....	18
3.1. De waarde van het huisdier in het verleden.....	18
3.2. De waarde van het huisdier in het heden.....	18
3.2.2. Volwaardig gezinslid	19
3.2.3. Functionele steun	19
3.2.4. Imago.....	19
4. Huisdierenverzekering als mogelijke uitkomst	21
4.1. Wat is de procedure om een huisdierenverzekering af te sluiten?.....	21
4.2. Inventarisatie naar verschillende huisdierverszekeringen	21
4.3. Huisdierenverzekering voor mensen met ontoereikende financiële middelen?.....	23
5. Gemeente Tilburg	24
5.1. Armoede- en dierenwelzijnsbeleid	24
5.2. Rol in Nederland met betrekking op dierenwelzijn en toekomstvisie.....	24
6. Dierenopvangcentrum Tilburg (DOC-T)	26
7. Maatschappelijke organisaties	27
8. Nederlandse stichtingen en fondsen	28
9. Materiaal en methoden veldonderzoek.....	29
10. Resultaten enquête ‘Burgers boven de armoedegrens’.....	30
10.1. Respondenten.....	30
10.2. Wat is de waarde van een huisdier?.....	31
10.3. Mogen mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier hebben?.....	32
10.4. Resultaten huisdierenverzekering	32

11. Resultaten dierenartsenenquête	34
11.1. Mogen mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier?	34
11.2. Hoe vaak kunnen mensen hun rekening niet betalen?	34
11.3. Wordt hierop gecontroleerd?	35
11.4. Werken dierenartsenpraktijken en maatschappelijke organisaties in de gemeente Tilburg samen?	35
12. Resultaten enquête maatschappelijke organisaties	36
12.1. Wat wordt er verstaan onder een maatschappelijke organisatie?	36
12.1.1. Hoe kunnen de maatschappelijke organisaties benaderd worden?	36
12.2. Samenwerken en willen samenwerken	36
12.3. Rol in de zorg van huisdieren en dierenwelzijnsgebied	36
12.4. Is er een verband tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling?	37
12.5. Meer financiële besparingen door groter welzijn bij huisdiereigenaren?	38
13. Resultaten enquête/interview bij stichtingen en fondsen	39
13.1. Uitslag enquête	39
13.2. Uitslag interviews	39
14. Discussie	41
14.1. Burgers boven de armoedegrens	41
14.2. Dierenartsenpraktijken	41
14.3. Maatschappelijke organisaties	42
14.4. Stichtingen en fondsen	43
15. Conclusies	44
15.1. De toegevoegde waarde en emotionele waarde van een huisdier	44
15.2. Mogen mensen met ontoereikende middelen een huisdier hebben?	44
15.3. Huisdierverszekering een uitkomst?	44
15.4. Reactie dierenartspraktijken	44
15.5. Maatschappelijke organisaties in Tilburg en (onderlinge)samenwerking	44
15.6. Stichtingen en fondsen	45
15.7. Conclusie probleemstelling	45
16. Aanbevelingen en vervolgonderzoek	46
16.1. Burgers	46
16.2. Gemeente Tilburg	46
16.3. Maatschappelijke organisaties	46
16.4. Dierenartsenpraktijken	47

16.5. Nederlandse stichtingen en fondsen	47
--	----

Nawoord	48
----------------------	-----------

Referenties

Bijlage 1:	Psychiatrische stoornissen en symptomen; psychiatrische hulphonden
Bijlage 2:	Basisdekkingen per huisdierenverzekering
Bijlage 3:	Doelgroep, doelstelling, visie en missie van maatschappelijke organisaties
Bijlage 4:	Doelgroep, doelstelling, visie en missie van Nederlandse stichtingen en fo
Bijlage 5:	Geënquêteerde dierenartsen, maatschappelijke organisaties en woningcorporaties in de gemeente Tilburg
Bijlage 6:	Geënquêteerde Nederlandse stichtingen en fondsen

Samenvatting

Doel:

De relatie tussen mens-dier komt onder de aandacht. Diverse onderzoeken hebben aangetoond dat huisdieren een positieve invloed hebben op het algehele welzijn van mensen.

Ondanks dat huisdieren veel voordelen bieden, worden zij (on)bewust niet altijd even goed behandeld. Uit onderzoek blijkt dat dierenmishandeling gepaard kan gaan met huiselijk geweld en dat dieren soms niet de noodzakelijke medische zorg krijgen als gevolg van een tekort aan financiële middelen. In 2011 werd geschat dat in Nederland 200.000 dieren te weinig zorg kregen als gevolg hiervan. In dit onderzoek is een inventarisatie gemaakt naar de meest efficiënte oplossingen voor noodzakelijke medische behandelingen van huisdieren van eigenaren met ontoereikende financiële middelen.

Methode:

Een inventarisatie bestaande uit Tilburgse maatschappelijke organisaties en landelijke stichtingen en fondsen die betrokken zijn bij gezinnen met financiële problemen en het vaststellen welke rol zij (kunnen) spelen op het gebied van dierenwelzijn.

Resultaten:

Bureau Schuldhulpverlening, case managers van de gemeente, de dierenpolitie en Novadic Kentron spelen in Tilburg een rol bij de zorg van huisdieren. Drie van deze vier maatschappelijke organisaties hebben daadwerkelijk een beleid opgesteld om het dierenwelzijn te bevorderen.

De belangrijkste stichtingen en fondsen die zich inzetten voor mensen met ontoereikende financiële middelen zijn St. Mens Dier Nood, Huisdierenziekenfonds, St. Veterinair Steunfonds, St. Mens & Dier, Minimax dierendokter, Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam en St. Dieren Onder Dak.

De meeste dierenartspraktijken in de gemeente Tilburg zijn van mening dat mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier mogen hebben, ondanks het feit dat de helft van de dierenartsenpraktijken de ervaring heeft dat meer dan twintig keer per jaar de rekening niet betaald kan worden. Twee dierenartsenpraktijken sturen deze mensen door naar hulpgevende instanties.

Conclusies:

Mensen met huisdieren en ontoereikende financiële middelen zijn het best geholpen door een goede samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en dierenartsenpraktijken.

Voor dit doel zouden Bureau Schuldhulpverlening, case managers van de gemeente Tilburg, het Instituut voor Maatschappelijk Werk (IMW) en de stichting MEE afspraken kunnen maken hoe zij gezamenlijk deze doelgroep kunnen steunen, zonder dat werkzaamheden overlappen.

Er kan efficiënter gebruik worden gemaakt van de ondersteuning die landelijke stichtingen en fondsen bieden.

Dieren horen bij mensen, dieren vergroten het welzijn van mensen en mensen dienen te zorgen voor het welzijn van dieren.⁸

1. Inleiding

'Een chef-kok komt door stress en verkeerde vrienden in het drugscircuit terecht. Hij raakt zijn vrienden en baan kwijt en gaat op straat leven. Hij is van een hardwerkende man veranderd in een zwerver. Zijn enige vriend is zijn hond, waarvan hij liefde krijgt. In het verleden nam hij altijd een hond uit het asiel en koos de meest hulpbehoevende hond uit die ook veel zorgen met zich mee bracht. Hij wil uit schaamte helaas geen hulp accepteren wat ten koste gaat van het welzijn van hem en zijn hond'.⁸

Voor mensen die door onvoorziene omstandigheden, zoals het hierboven beschreven voorbeeld, onvoldoende financiële middelen hebben, is een noodzakelijke geneeskundige of preventieve behandeling van hun huisdier vaak niet mogelijk. Hierdoor wordt deze hulp in veel gevallen achterwege gelaten. Dit gaat ten koste van de gezondheid en welzijn van het dier en eigenaar. Om deze reden is een onderzoek gestart om een efficiënte oplossing te zoeken zodat deze doelgroep toch de noodzakelijke zorg aan hun dier kunnen bieden. Oplossingen waar aan gedacht wordt zijn onder andere: financiële ondersteuning door hulpgevende instanties en huisdierverzekeringen. De probleemstelling van dit onderzoek luidt: *Wat is de meest efficiënte oplossing voor een noodzakelijke medische behandeling van een huisdier van mensen met ontoereikende financiële middelen?*

Met deze probleemstelling wordt geprobeerd om het volgende te bereiken:

- Inventariseren welke maatschappelijke organisaties in Tilburg betrokken zijn bij gezinnen met financiële problemen en vaststellen welke rol zij (kunnen) spelen op het gebied van dierenwelzijn.
- Inventariseren welke landelijke stichtingen en fondsen betrokken zijn bij gezinnen met financiële problemen en vaststellen welke rol zij (kunnen) spelen voor deze doelgroep.

Om de probleemstelling te beantwoorden zijn er een aantal onderzoeksvragen opgesteld. Eerst moet bekend zijn wat de belangrijkste toegevoegde waarde is van een huisdier en hoe sterk de emotionele band is tussen huisdiereigenaren en hun dier. Daarnaast wordt aan de verschillende belanghebbenden de volgende stelling voorgelegd: *'Mogen mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier hebben?'*. De beantwoorde stelling kan inzicht geven in hoeverre de belanghebbende partijen bereid zijn om mensen met ontoereikende financiële middelen te helpen bij de noodzakelijke medische hulp voor het dier.

Vervolgens wordt bekeken in hoeverre een huisdierenverzekering al uitkomst biedt voor huisdiereigenaren boven de armoedegrens en wat men daarvoor betaalt. Aan eigenaren die niet verzekerd zijn wordt gevraagd wat men denkt dat een huisdierenverzekering kost en hoeveel men bereid is er voor te betalen.

Dierenartsenpraktijken merken het als eerste, wanneer huisdiereigenaren de noodzakelijke medische zorg van het dier niet kunnen financieren. Om deze reden is onderzocht hoe praktijken in de gemeente Tilburg reageren op diereigenaren met ontoereikende financiële middelen. Daarnaast wordt onderzocht welke oplossingen door deze praktijken wordt aangeboden en of dierenartsenpraktijken vooraf controleren op ontoereikende financiële middelen bij huisdiereigenaren.

Maatschappelijke organisaties spelen een belangrijke rol om het welzijn van mensen te verbeteren. Er wordt onderzocht welke belangrijkste organisaties in de gemeente Tilburg actief zijn om het welzijn van mensen (met huisdieren) te verbeteren.

Daarnaast wordt gepolst in hoeverre deze maatschappelijke organisaties met andere organisaties en stichtingen/fondsen op het gebied van dierenwelzijn (willen) samenwerken.

Tot slot wordt bekeken welke werkzaamheden van de verschillende stichtingen en fondsen elkaar overlappen.

Om de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden is gekozen om een enquête via internet te verspreiden naar burgers boven de armoedegrens, dierenartsen, maatschappelijke organisaties, woningcorporaties en sleutelpersonen van de gemeente Tilburg en naar landelijke stichtingen en fondsen.

De belanghebbenden van dit onderzoeksrapport zijn in eerste plaats mensen met ontoereikende financiële middelen die de zorg van hun huisdier niet meer kunnen betalen. Daarnaast kunnen sMDN, de gemeente Tilburg, dierenartsenpraktijken, maatschappelijke organisaties en woningcorporaties in Tilburg en daarnaast de Nederlandse stichtingen en fondsen baat hebben bij de resultaten uit dit onderzoek.

Om betrokkenen te overtuigen van het belang van dit onderzoek worden naast de resultaten quotes weergegeven. Deze quotes kunnen huisdieren zowel positief als negatief benaderen.

Voor de lezers is voorafgaand aan de inhoudsopgave een verklarende woordenlijst en afkortingenlijst toegevoegd om mogelijk moeilijke woorden en afkortingen te verklaren.

In dit onderzoeksrapport wordt met behulp van literatuuronderzoek de voor- en nadelen van huisdieren voor de volksgezondheid beschreven (hoofdstuk 2). Verder wordt in dit hoofdstuk de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling nader toegelicht. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de interpretatie van de waarde van het dier nader beschreven.

In hoofdstuk 4 wordt vervolgens onderzocht of een huisdierenverzekering uitkomst kan bieden voor mensen met ontoereikende middelen.

Wat de gemeente Tilburg al doet voor mensen met ontoereikende financiële middelen wordt beschreven in hoofdstuk 5 en vervolgens wordt in het volgende hoofdstuk bekeken wat het dierenopvangcentrum Tilburg doet om het aantal zwerv- en afstandsdieren tegen te gaan. Daarnaast wordt in hoofdstuk 7 en 8 gekeken welke verantwoordelijkheden maatschappelijke organisaties en stichtingen/fondsen hebben.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 9 de onderzoeksopzet beschreven. In hoofdstuk 10 t/m 14 worden de resultaten weergegeven. Tot slot vormen de discussie, conclusie en aanbevelingen (hoofdstuk 15, 16 en 17) het einde van dit onderzoeksverslag.

2. Huisdieren en volksgezondheid

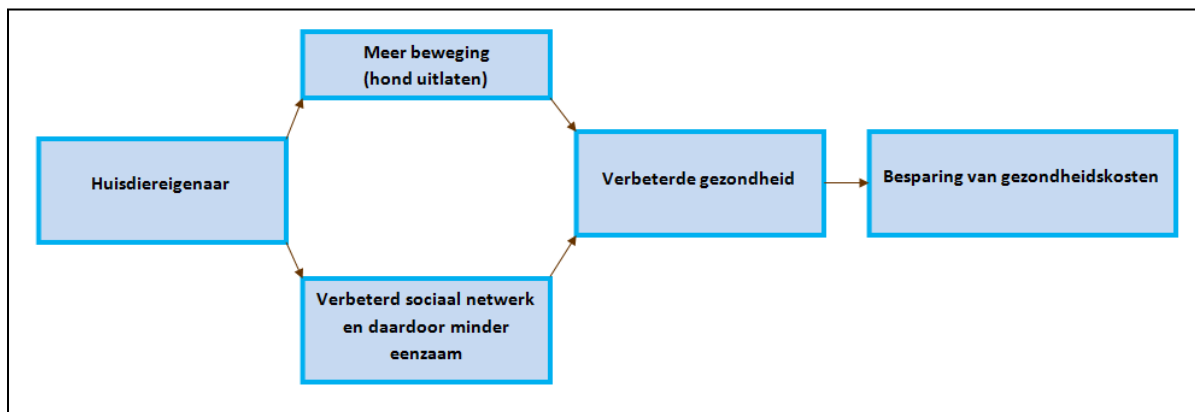
Huisdiereigenaren spenderen veel geld, tijd en energie aan dieren. Eigenaren staan toe dat dieren gratis in huis leven; voer en medische rekeningen worden betaald en daarnaast worden speeltjes en accessoires voor hen gekocht. Op het eerste gezicht kan de indruk bestaan dat dieren weinig waardevoegs toevoegen aan het leven van mensen.

In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 2.1. ingegaan op de invloed die huisdieren kunnen hebben op de volksgezondheid. In paragraaf 2.2. tot en met 2.5. wordt de invloed van huisdieren op kinderen, ouderen, mensen met een psychische stoornis en bij mensen met een aandoening, zoals epilepsie en suikerziekte toegelicht. Vervolgens wordt in paragraaf 2.6. de nadelen van huisdieren op de volksgezondheid toegelicht. Daarnaast wordt in paragraaf 2.7. het verband tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling uitgelegd. Tot slot wordt in paragraaf 2.8. uitgezocht hoeveel mensen in Tilburg een uitkering hebben en hoeveel huisdieren veterinaire zorg tekort hadden als gevolg van een tekort aan financiële middelen.

2.1. Positieve invloed van huisdieren op de volksgezondheid

Huisdieren hebben meer functies dan alleen het verschaffen van gezelschap.¹⁰⁴ⁿ De afgelopen 30 jaar zijn er honderden studies geweest, die het effect van huisdieren op het welzijn van mensen beschreven⁶⁵. Daarbij is er nog steeds een groeiende interesse naar mens-dier relaties¹⁴⁵. In Nederland zijn circa 29,7 miljoen gezelschapsdieren, waarvan honden en katten het meest gehouden worden.¹⁰⁵ Wanneer aan huisdiereigenaren wordt gevraagd wat zij terugkrijgen van hun huisdier, wordt bijna altijd 'gezelschap' en een 'maatje waarmee gespeeld kan worden' genoemd. Daarnaast hebben huisdiereigenaren de behoefte om liefde en zorg te geven aan een ander wezen.⁶⁵

In figuur 2.1. staat een model dat met vijf pijlen zichtbaar maakt hoe huisdieren de gezondheid van hun eigenaren kunnen bevorderen.⁶⁰

Figuur 2.1.: Model 'Gezondheidsvoordelen' van huisdieren.⁶⁰

Een verband wordt getoond tussen huisdiereigenaren en een gezondheidsbevorderende levensstijl. Huisdiereigenaren zouden meer bewegen dan mensen zonder huisdier. Dit geldt vooral voor mensen met een hond die regelmatig wandelen om de hond en zichzelf te laten bewegen.⁶⁰ Gezien de huidige zorgen over de volksgezondheid en de invloed van te weinig beweging op obesitas, is het wandelen met een hond een goede verkoopstrategie om de genoemde zorgen tegen te gaan¹⁴⁵. Een tweede hypothese die wordt weergegeven in het model is dat bij mensen met een huisdier het sociale netwerk wordt verbeterd. Als mensen met huisdieren thuis bezoek krijgen of tijdens het wandelen vreemden tegenkomen, lijkt het er op dat het huisdier een makkelijk onderwerp levert om over te praten en zo helpt bij het verbeteren van sociale contacten. De positieve gevolgen kunnen besparingen op de gezondheidskosten zijn.⁶⁰

2.1.1. Gezondheidsvoordelen

Het eerste verband tussen huisdieren en de voordelen voor de gezondheid van mensen is al in de jaren '80 aangetoond. Van de 92 slachtoffers die door een hartaanval waren getroffen bleef 28% minstens een jaar langer in leven dan niet huisdiereigenaren, waarvan slechts 6% een jaar langer bleef leven. Dit duidt op een positieve impact van huisdieren op mensen. Zo kan het aaien van hond en kat en het kijken naar tropische vissen tot een verlaging van de bloeddruk leiden en daardoor mede het stressniveau verminderen.⁶⁵ Het aaien is niet alleen goed voor de eigenaar zelf, ook het huisdier kan een verlaging van de hartslag krijgen. Mens-dier interacties zijn dus in het voordeel van zowel mens als dier.¹³⁹ Tot slot hebben huisdiereigenaren meer zelfvertrouwen, vaker een goed humeur, meer ambitie en zijn minder eenzaam.⁶⁵

Zoals eerder gezegd kan een beter welzijn bij mensen zorgen voor besparingen. Uit onderzoek onder 11.000 volwassenen uit Australië en Duitsland in 1996, is gebleken dat huisdiereigenaren 15% minder vaak naar de huisarts gaan dan niet huisdiereigenaren, wat minstens een miljoen dollar op nationale gezondheidskosten kan besparen.⁶⁵ In een soortgelijk onderzoek is ook bekeken hoeveel procent van de huisdiereigenaren medicatie inneemt. De resultaten van dit onderzoek staan in tabel 2.1.

Tabel 2.1.: Verschil in gezondheid van huisdiereigenaren en niet huisdiereigenaren (N=1011).⁶⁰

Bezit van hond of kat	Huisartsenbezoek per jaar	Medicijngebruik (%)	Aantal (N)
Geen	5,0	19	459
Hond of kat	4,4	12	540
Hond	4,6	11	269
Kat	4,2	15	127
Hond en kat	4,4	11	144

Het aantal ondervraagden in bovenstaande tabel verschilt van het totale aantal. De verklaring hiervoor is dat mensen die een hond of kat bezitten onder andere ook kunnen invullen dat zij wel een hond en geen kat bezitten. Uit tabel 2.1. is af te leiden dat honden- en kattenbezitters minder vaak naar de huisarts gaan dan niet-huisdiereigenaren. Tevens is uit de derde kolom van links af te lezen dat huisdiereigenaren minder medicatie innemen. Zij nemen bijvoorbeeld minder medicatie in voor hartproblemen, hoge bloeddruk, hoge cholesterol of slaapproblemen dan niet-huisdiereigenaren. Wanneer huisdiereigenaren worden vergeleken met niet-huisdiereigenaren blijkt dat de eerst genoemde categorie gezonder is. Statistische testen zijn uitgevoerd om aan te tonen of gebruik van het gezondheidssysteem onder huisdiereigenaren significant lager was dan niet huisdiereigenaren. De resultaten geven weer dat alle categorieën van huisdierbezitters significant gezonder waren bij huisartsbezoeken of in relatie tot medicijngebruik, maar niet per se beide. Deze resultaten zijn sterke indicators voor gezondheidsvoordelen wanneer men een huisdier bezit.⁶⁰

Vervolgens is in 2001 vervolgonderzoek gedaan naar het aantal huisartsbezoeken van huisdier- en niet-huisdiereigenaren in vergelijking met het onderzoek in 1996. Hieruit bleek dat huisdiereigenaren nog steeds significant minder naar de huisarts gaan dan mensen die geen huisdier meer hebben of er nooit één hebben gehad.⁶¹

2.1.2. Sociaal netwerk

Gezelschapsdieren vergemakkelijken sociale interactie tussen mensen. Huisdieren, voornamelijk honden, zijn belangrijk door hun sociale rol. Zo kan het wandelen met de hond een significant grotere kans geven om een gesprek aan te gaan met vreemden dan wanneer men alleen loopt.¹³⁹

Door huisdieren hebben mensen een minder gevoel van eenzaamheid en depressie.²⁰ Van de eigenaren gaf 58% aan dat zij mensen hebben leren kennen en vrienden hebben gemaakt door het hebben van huisdieren. Eveneens meent 62% van de eigenaren dat wanneer er visite arriveert, het makkelijker is om een gesprek te beginnen over het huisdier en daarbij een vriendelijke atmosfeer te

creëren. Daarnaast antwoordde 79% dat zij het prettiger vinden als een huisdier in de buurt is wanneer zij een tegenslag te verwerken krijgen. Ten slotte gaf 91% van de respondenten aan dat zij zich net zo dicht bij hun dieren voelen staan als bij familie. Dit geeft aan dat huisdieren in de meeste huishoudens een deel uitmaken van het gezin.⁶⁰

Sommige mensen waarbij het dier als gezinslid wordt gezien kan bij het overlijden van het dier het gevoel overeenkomen als wanneer een vriend of een dierbaar familielid is overleden.

2.2. Kinderen en huisdieren

De relatie tussen huisdier en kind is nog een redelijk nieuw onderzoeksgebied en staat de laatste jaren steeds meer in de aandacht.¹⁰² Ouders kopen huisdieren voor hun kinderen omdat zij denken dat spelen en het verzorgen van een huisdier een positief effect heeft op de kinderen. Daarnaast menen ouders dat het hebben van huisdieren, kinderen meer verantwoordelijk en sociaal maken, waardoor het karakter zich beter kan ontwikkelen.³⁶

Huisdieren kunnen een speciale rol spelen bij de emotionele ontwikkeling van kinderen, vooral bij de ontwikkeling van zelfvertrouwen en empathie tegenover anderen. Uit onderzoek is gebleken dat het zelfvertrouwen van kinderen met huisdieren significant steeg.³⁶

Daarnaast vertonen kinderen een grotere sociale vaardigheid. De aanwezigheid van huisdieren kan de spraakontwikkeling en de verbale vaardigheden van kinderen vergroten. Dit kan komen doordat kinderen sneller geneigd zijn om met hun dier te praten.¹⁰⁴

Tijdens een studie is aan kinderen tussen de drie en dertien jaar gevraagd of zij het een voordeel vonden om een huisdier te hebben. Hierop antwoordde 90% bevestigend. Bij de argumenten die werden gegeven, vond een groot deel het belangrijk dat zij dieren leerzaam vonden, er blij van werden, onvoorwaardelijke liefde kregen en zich op hun gemak voelden.¹⁰²

Naast het hebben van zelfvertrouwen is empathie een belangrijk onderdeel in de ontwikkeling van een kind. Drie onderzoeken hebben aangetoond dat jonge kinderen, die een sterke band hebben met hun huisdier, empatischer waren dan kinderen zonder sterke band met hun huisdier.³⁶ Het heeft dus niet zozeer met het hebben van een huisdier te maken, maar meer met de band die het kind met het huisdier heeft.¹⁰² Niet alleen kinderen kunnen empathie hebben maar ook huisdieren. Van de 23 honden die zijn baasje hoorde of zag geeuwen, reageerde de helft door ook te gaan geeuwen. Dat dit bij mensen gebeurt, was al bekend. Hondenbezitters wisten gevoelsmatig al dat honden konden meevoelen, maar tegenwoordig is het wetenschappelijk bewezen.⁹¹

2.3. Ouderen en huisdieren

Uit onderzoek van Enders-Slegers uit 2000 blijkt dat 67% van de ouderen, tussen de 68 tot 81 jaar, een huisdier hebben omdat er een sterke behoefte is aan een hechte band. Naast de hechte band die ouderen met hun dier hebben geeft 20% aan dat zij nog de behoefte koesteren om voor iemand te zorgen om op die manier nog nodig en verantwoordelijk te zijn. Deze behoefte komt voort uit het gevoel van eenzaamheid die veel ouderen hebben doordat zij alleen wonen.

Ouderen geven echter ook de negatieve aspecten van het hebben van een huisdier aan. Met een huisdier moet namelijk altijd rekening worden gehouden. Zoals op tijd thuis zijn om het dier te voorzien van voeding en beweging.⁴⁰

Oudere mensen die een sterke band hebben met huisdieren vertonen minder symptomen van depressie en hebben een betere fysieke gezondheid. Daarbij lieten ouderen weten dat zij minder stressvol zijn en minder medicatie innemen voor de bloeddruk. Oudere mensen met huisdieren zijn sneller geneigd om de alledaagse activiteiten te ondernemen, zoals wandelen, in tegenstelling tot ouderen die geen huisdier bezitten.¹⁰⁶

2.4. Mensen met psychische problemen en huisdieren

Naast de voordelen die in het model van figuur 2.1. beschreven staan zorgt het dier tevens voor een verbeterde psychische gezondheid. Er zijn manieren ontwikkeld om het psychische welzijn van mensen te verbeteren. In deze paragraaf worden er een aantal besproken.

Voor mensen met psychische problemen bestaat ten eerste de psychiatrische hulphond. Deze wordt speciaal getraind om mensen met psychologische problemen te ondersteunen.¹⁰ In een aantal onderzoeken is aangetoond dat gehandicapten met begeleiding van een hulphond zelfstandiger worden, meer eigenwaarde hebben en meer sociale contacten onderhouden. Dit komt niet alleen door de praktische steun die door deze hulphonden wordt aangeboden maar daarnaast is de sociale en emotionele steun belangrijk. In bijlage 1 is een overzicht getoond van de psychiatrische stoornissen waarbij een hulphond ingezet kan worden.⁴²

Vervolgens zijn in de psychiatrie twee soorten therapieën ontwikkeld die het welzijn en kwaliteit van leven van mensen kan verbeteren. Ten eerste zijn er dierondersteunende activiteiten ontwikkeld. In tabel 2.2. wordt weergegeven welke activiteiten hiermee bedoeld worden.

Tabel 2.2.: Dierondersteunende activiteiten in de psychiatrische zorg.¹⁰

Dierondersteunende activiteiten	
Activiteit	Omschrijving
Bezoekprogramma's	Huisdieren worden naar instellingen en/of thuis gebracht waarbij de cliënt onder begeleiding een bepaalde tijd met het huisdier mag doorbrengen.
Trainingsprogramma's	Cliënten krijgen de mogelijkheid om honden te trainen tot hulphond.
Zorgboerderijen	Cliënten mogen onder begeleiding contact maken en taken verrichten met dieren.
Knuffelsessies	Verstandelijke gehandicapten en dementerende of gedementeerde bejaarden mogen een huisdier knuffelen.
Dierenverzorging	Bewoners in een justitiële- of zorginstelling mogen onder begeleiding de dieren verzorgen.
Dierenopvangprojecten	Opgenomen cliënten kunnen hun huisdier onderbrengen en mogen met andere cliënten onder begeleiding hun huisdier verzorgen.

Dierondersteunende activiteiten verschilt met dierondersteunende therapieën die uitgevoerd dienen te worden door een professionele therapeut en een eventuele dierbegeleider. Levinson (1962) ontdekte dat huisdieren een therapeutische relatie kon versnellen en de motivatie bij cliënten kon verhogen. Hierbij kan het dier een rol spelen om de sfeer te verbeteren wat ten goede komt voor therapeut en cliënt. Daarbij wordt de therapeut in het gezelschap van een huisdier als minder bedreigend ervaren dan wanneer de therapeut niet omgeven is door een huisdier.¹⁰

2.5. Mensen met een aandoening en hulphonden

Door hulphonden lukt het mensen met een aandoening een waardig bestaan te leiden. Om deze reden mag de waarde van hulphonden voor mensen met een aandoening niet onderschat worden. In deze paragraaf wordt beschreven waarvoor zij onder andere voor worden getraind en wat voor soort hulp zij kunnen bieden. De bekendste soort hulphond is de blindengeleidehond. Naast de blindengeleidehond bestaat de 'signaalhond' die doven op verschillende soorten signalen wijst die in de hedendaagse maatschappij veelal worden gebruikt.

Voor mensen met een lichamelijke handicap is een hulphond handig voor het apporteren van voorwerpen, zoals de krant, de telefoon of de afstandsbediening van de televisie en daarbij het verrichten van taken. Zij kunnen op deze wijze vaak zelfstandig blijven wonen wat sterk bijdraagt aan het psychisch welbevinden.¹⁰

Sinds 2007 is KNGF geleidehonden begonnen met het trainen van honden die mensen met autisme kunnen begeleiden. Dit wordt gedaan om de zelfstandigheid en mobiliteit van deze mensen en de familie eromheen te vergroten.⁷⁹

Daarnaast worden er honden opgeleid om mensen die lijden aan epilepsie te waarschuwen tegen een mogelijke aanval. Hierdoor kunnen mensen die lijden aan deze aandoening een rustige omgeving zoeken om een toeval te krijgen. In sommige gevallen kreeg de cliënt echter geen toeval, uit onderzoek bleek dat de hond een rustgevende werking had op de cliënt waardoor een toeval uitbleef. Tot slot zijn er honden getraind die mensen met suikerziekte hulp kunnen bieden. Uit onderzoek is gebleken dat getrainde honden cliënten kunnen waarschuwen wanneer het bloedsuikergehalte laag is. De hond kan waarschijnlijk de geur (acetonlucht) oppikken die samen gaat met een te laag bloedsuikergehalte.¹⁰

Als je ergens geen geld voor hebt, moet je het niet aanschaffen.⁴¹

2.6. Negatieve invloed van huisdieren op de volksgezondheid

Alhoewel dieren significante voordelen bieden aan de volksgezondheid zijn er tevens gezondheidsrisico's gerelateerd aan het hebben van huisdieren.

Allergieën en honden- en kattenbeten zijn de meest voorkomende gezondheidsrisico's.¹⁰⁴ In Nederland vinden per jaar ongeveer 150.000 bijtincidenten door honden plaats. Bij één derde van de beetincidenten - 50.000 gevallen - heeft het slachtoffer een medische behandeling nodig. Hondenbeten kunnen de bacteriële infectie tetanus veroorzaken en zo spierkrampen opwekken met de dood als gevolg. Daarnaast wordt er verondersteld dat *Capnocytophaga canimorsus* in de bek van honden en katten voorkomt.⁶⁷ Deze bacterie kan bloedvergiftiging veroorzaken en schade aan de organen toebrengen en is in sommige gevallen dodelijk.⁸⁷

Met een andere ziekte, hondsdoelheid (rabiës), dient rekening gehouden te worden wanneer de hond uit het buitenland komt.⁷⁰

Ongeveer 2.400 mensen worden jaarlijks door katten gebeten. Deze wondjes kunnen tot grote ontstekingen leiden. Daarbij bestaat de kans om kattenkrabziekte op te lopen. Bij mensen met een normaal afweersysteem is dit een onschuldige ziekte.³⁰ Maar bij mensen met aids of bij mensen die geneesmiddelen gebruiken voor kankertherapie en orgaantransplantatie en zij die radiotherapie ondergaan kan de kattenkrabziekte fatale gevolgen hebben.⁸⁹

Daarnaast zijn er nog diverse andere infecties waaronder parasitaire-, schimmel- en virusinfecties die overgebracht kunnen worden van dier op mens.¹¹⁷ Een voorbeeld van een parasitaire infectie is de transmissie van de vossenlintworm en de spoelworm (*Toxocara*) die direct door hond en kat overgebracht kan worden op de mens zonder tussenkomst van vectoren of gastheren.¹⁰⁴

Zoönosen kunnen gevaarlijk zijn voor mensen en dienen te worden voorkomen. Veel nadruk hoeft er niet opgelegd te worden, anders wordt een negatief imago ontwikkeld rondom huisdieren, terwijl de risico's door verantwoord huisdierbezit (vaccineren, ontwormen, vlooien- en tekenbestrijding, goede voeding) zeer klein zijn.³⁷ Daarnaast hebben mensen onderling meer kans om ziektes over te brengen dan ziektes die van dier op mens overgaan. Kinderen, ouderen, zwangere vrouwen en mensen met een verminderd immuunsysteem zijn vatbaarder voor zoönosen.¹⁰⁸

Wanneer er goede voorlichting wordt gegeven en de juiste voorzorgsmaatregelen worden getroffen, kan het grootste deel van de ziekten voorkomen en/of opgelost worden.³⁷

2.7. Huiselijk geweld

Ondanks het positieve effect op mensen, worden dieren desondanks niet altijd even goed behandeld. In veel gevallen gaat dierenmishandeling gepaard met huiselijk geweld. Jaarlijks zijn tienduizenden vrouwen, mannen en kinderen het slachtoffer hiervan. Dat dit gepaard gaat met dierenmishandeling was minder bekend.

Mens en dier hebben een betekenisvolle affectie met elkaar die niet onderschat mag worden. Het gevolg hiervan is dat mensen elkaar pijn kunnen doen door andermans dier te mishandelen. Partners kunnen elkaar bedreigen door te zeggen dat het huisdier anders leed wordt aangedaan. Dit geweld tegen huisdieren staat in verband met kinder- en partnermishandeling. Door het literatuuronderzoek van Enders-Slegers zijn de belangrijkste conclusies op een rij gezet. Het onderzoek was met name gericht op landen waarbij Engels de spreektaal is. De conclusies van bovenstaand onderzoek zijn:

- Van de vrouwen die wegens mishandeling in een vrouwenopvangcentrum verblijven, meldt 51% dat ook het huisdier is mishandeld.
- Om de veiligheid van het huisdier te waarborgen heeft 30% van deze vrouwen een vertrek uitgesteld omdat zij bang waren dat het dier anders leed werd aangedaan.
- Kinderen die huiselijk geweld meemaken, mishandelen twee tot drie keer vaker dieren dan kinderen die geen getuigen zijn van huiselijk geweld.
- Eén van de eerste indicatoren van gedragsstoornissen zijn jonge kinderen die dieren mishandelen.

Onvoorwaardelijke trouw en liefde... Ja omdat dieren totaal afhankelijk zijn en omdat zij anders geen vreten hebben...¹⁰¹

- De kans dat seksueel misbruikte kinderen dieren mishandelen is zes keer groter dan niet seksueel misbruikte kinderen.
- In situaties van misbruik komt het voor dat partners elkander of de kinderen chanteren om hen te dwingen tot meewerken en/of zwijgen.
- Mensen die dieren mishandelen plegen vaker misdrijven van gewelddadige aard.
- De helft van de daders die betrokken waren bij schietpartijen in de USA hadden voor deze daden al reeds dieren mishandeld.³⁸

Sinds de oprichting van de dierenpolitie in Nederland weet men dat er verder gekeken moet worden dan alleen dierenmishandeling. Zij weten nu het verband tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling waardoor twee keer zoveel meldingen bij jeugdzorg binnenkomen.³⁹

Mensen vinden het blijkbaar makkelijker om te bellen als een hond jankt dan wanneer kinderen schreeuwen. De drempel om dit te melden ligt eenmaal hoger. De link tussen de hond die jankt en het kind dat schreeuwt werd eerst niet gelegd. Ondanks dat het kabinet 'Rutte-Verhagen' in april 2012 is gevallen is de verwachting dat de dierenpolitie blijft bestaan.³⁹

Naast de dierenpolitie is sinds vorig jaar (2011) door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) een meldcode ontwikkeld voor dierenmishandeling. Hierin wordt de dierenarts geadviseerd om naast dierenmishandeling ook te letten op eventuele aanwezigheid van huiselijk geweld.⁶⁹ De meldcode is een stappenplan, waarin bij verdenking van dierenmishandeling vijf stappen gevolgd dienen te worden om deze verdenking meer concreet te maken⁸⁵.

2.8. Burgers met ontoereikende financiële middelen en huisdieren

In de vorige paragrafen is onderzocht wat huisdieren voor mensen kunnen betekenen. Huisdieren kunnen net als bij burgers boven de armoedegrens een waardevolle betekenis geven aan burgers onder de armoedegrens. Om een efficiënte oplossing te bieden voor deze doelgroep moet eerst onderzocht worden hoe groot deze doelgroep betreft en hoeveel huisdieren veterinaire zorg tekort komen.

In Nederland zijn ongeveer 11.130.000 personen die bij de potentiële beroepsbevolking horen. Hiervan zit 3,6% in de bijstand en 2,2% in de WW. De gemeente Tilburg heeft een potentiële beroepsbevolking van 142.940 personen. Hiervan zit 4,4% in de bijstand en 2,8% heeft een WW-uitkering.¹⁷

Veel mensen met ontoereikende financiële middelen hebben ook huisdieren. Doordat zij niet de financiële middelen hebben om de noodzakelijke medische zorg te bieden kan dit ten koste gaan van het welzijn van het dier.¹³ In 2008 is onderzoek verricht naar hoeveel dieren in Nederland om deze reden veterinaire zorg tekort kwamen. Het bleek dat het om meer dan 200.000 dieren per jaar gaat.⁶⁵

Uit onderzoek van 2009 is gebleken dat 55% van de mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier heeft. 60% van deze huisdieren heeft weleens te weinig veterinaire zorg gehad. De belangrijkste reden die werd aangegeven is dat het bezoek aan de dierenarts wordt uitgesteld door gebrek aan financiële middelen.

Deze doelgroep heeft behoefte aan oplossingen om voor een lagere prijs de noodzakelijke medische zorg van hun dier te bekostigen. Het gaat hier voornamelijk om de basiszorg, zoals vaccinaties en ontwormingen. In Groningen, Arnhem, Nijmegen, Tilburg en Breda is deze behoefte waarschijnlijk het grootst, omdat daar het percentage met een bijstandsuitkering het grootst is. Medische zorg, zoals bijvoorbeeld een gebroken poot, is echter essentieel om te geven. Deze behandelingen zijn duurder en daardoor zijn eigenaren in dat geval sneller geneigd om het dier te laten euthanaseren.¹³ De invloed die het euthanaseren van een dier heeft op mensen gaat vooral gepaard met schuldgevoelens. Deze mensen wilden het dier wel helpen maar hebben het geld er niet voor. Daarnaast valt de sociale ondersteuning weg die het dier gaf. Zonder sociale ondersteuning krijgen deze mensen een verminderde weerstand en worden zo sneller ziek.³⁷

3. De interpretatie van de waarden van huisdieren

In 1981 werd in de Nota Rijksoverheid en Dierenbescherming de intrinsieke waarde van het dier herkend. Deze intrinsieke waarde staat los van de waarde en functie die mensen aan het dier toekennen en is niet minder belangrijk dan de belangen van de mens.⁵ In dit hoofdstuk wordt bekeken welke waarden huisdiereigenaren toekennen aan hun dier.

3.1. De waarde van het huisdier in het verleden

De domesticatie van huisdieren gaat al ruim 15.000 jaar terug in de tijd. Bij de domesticatie van huisdieren wordt vooral gedacht aan honden en katten.⁴³ De hond is ook het eerste dier wat is gedomesticeerd. De oudste vondsten van skeletten van waarschijnlijk tamme honden zijn ongeveer 15.000 jaar oud. Rond 9.000 voor Christus werden voor het eerst schapen en geiten gehouden voor het vlees. 2.000 jaar later werd de koe gedomesticeerd en in de middeleeuwen pas het konijn.⁶⁶ De kat is hoogstwaarschijnlijk 5.000 jaar voor Christus voor het eerst gedomesticeerd.⁷⁵ In 2010 had 21% van de huishoudens 1,5 miljoen honden in het bezit en 34% van de huishoudens had 2,9 miljoen katten in het bezit.¹⁰⁵

De kat en hond werden in het verleden vooral gedomesticeerd voor praktische doeleinden. Katten jaagden rondom het huis op muizen en ratten. Honden werden gebruikt voor de jacht naar wild, voor het beschermen en het verzamelen van de kudde, als waakhond en voor het trekken van sleeën en karren. In ruil voor het werk wat werd geleverd kreeg de hond eten en onderdak. In de loop der tijd kregen deze functies meer waardering en diversiteit. Hierdoor werden er namen aan werkhonden toegekend, zoals: speur-, politie-, therapie- hulp- en geleidehond.⁴³

De sterke band tussen mens en dier werd 1.200 jaar voor Christus voor het eerst bewezen toen in Israël een persoon met een jonge hond in één graf werden begraven. Door onder andere opgravingen, grottekeningen, beelden en geschriften kan onderkend worden dat dieren al in het verre verleden een belangrijke rol speelden voor de mens.⁸⁶

Nadat de Tweede Wereldoorlog was beëindigd, bespoedigde de welvaart en nam de vrije tijd in Nederland toe. Sindsdien werden dieren steeds meer als huisdier gehouden.⁸⁸

Tegenwoordig wordt het huisdier voornamelijk gehouden voor gezelschap en voor de taken die het dier kan verrichten. Dit kan echter per werelddeel of religie verschillen. In bijvoorbeeld China worden katten en honden dagelijks gegeten en binnen bepaalde religies wordt het varken als onrein beschouwd.⁸⁶

Waarschijnlijk wordt het varken als onrein beschouwd doordat deze besmet kan zijn met een parasitaire infectie in de spieren die ernstige ziekteverschijnselen veroorzaakt bij de mens (trichinellose).¹⁰³ Anderen menen dat dit komt omdat het varken de poten heeft van een herkauwer, maar niet alleen maar gras eet. Het zou daarom niet gepast zijn om varkens te eten. Ten slotte is de verklaring dat een alleseter als onhygiënisch wordt gezien.¹³⁸

3.2. De waarde van het huisdier in het heden

Momenteel worden huisdieren voor talloze doeleinden ingezet. Een aantal waarden die in het heden van de mens belangrijk zijn worden hieronder beschreven.

3.2.1. Sociale steun/gezelschap

Het dier is bij veel mensen in het leven onmisbaar. Zoals reeds vermeld in hoofdstuk 2 is één van de kenmerken van de relatie tussen mens en het dier de sociale steun. Gebrek aan sociale steun kan bij mensen tot psychische en psychologische problemen leiden. Huisdieren zijn in staat om sociale steun te bieden waardoor gebrek hiervan voorkomen kan worden. Tevens kan het huisdier dienen als bemiddelaar waardoor huisdiereigenaren ook sociale steun van derden kunnen ontvangen.¹⁰² Zo zijn huisdieren in staat om de conversatie tussen mensen te vergemakkelijken.¹⁰⁴ Uit een onderzoek is gebleken dat rolstoelgebruikers met een hond vaker contact met vreemde mensen onderhouden dan wanneer er geen hond aanwezig is.¹⁰²

3.2.2. Volwaardig gezinslid

Uit onderzoek uit 2010 is naar voren gekomen dat 76% van de 300 ondervraagden praat met hun huisdier.⁵⁴ In 2007 was dit nog 92%, blijkt uit onderzoek van Endenburg. Vrouwen praten significant vaker met hun huisdier dan mannen. Vrouwen vertellen namelijk meer verhalen aan hun huisdier, terwijl mannen slechts opmerkingen maken.³⁵

Eén op de zeven personen zegt zelfs dat het contact met hun huisdier beter gesteld is dan met hun partner. Tot slot geeft 60% aan dat hun huisdier voor hen net zoveel betekent als een familielid.⁵⁴

3.2.3. Functionele steun

Artsen, psychiatrische instellingen en zorg- en veiligheidshuizen zijn huisdieren al sinds de achttiende eeuw gaan gebruiken om de mens tijdens zijn therapie te ondersteunen en te begeleiden.

De geleidehond die momenteel wordt erkend stamt af uit de periode na de Eerste Wereldoorlog. Veel mensen verloren tijdens de oorlog het zicht, waardoor zij afhankelijk werden van derden.⁷⁹

Zoals in hoofdstuk 2.4. genoemd kunnen inmiddels twee manieren worden onderscheiden waarbij dieren worden ingezet, namelijk dierondersteunende activiteiten en therapieën.

Door huisdieren in te zetten als ondersteuning kunnen er tegenwoordig al veel voordelen door benoemd worden. Zo zijn veel mensen minder bang na een therapeutische sessie in het bijzijn van een dier. De verstandhouding tussen therapeut en cliënt wordt door het bijzijn van een dier ook versterkt.¹⁰² Bij sommige ziekten, zoals Alzheimer, is geen medicatie voor handen. Bij één op de tien mensen die ouder zijn dan 65 jaar en bij de helft van de mensen die ouder zijn dan 85 jaar kan deze ziekte optreden. Omdat er geen medicatie voorhanden is, zijn de meeste therapieën gericht om de kwaliteit van leven te verbeteren. Onderzoek heeft aangetoond dat honden een positieve bijdrage leveren aan mensen die lijden aan de ziekte van Alzheimer. Deze mensen lachen vaker dan mensen waarbij geen hond tijdens de therapieën wordt ingezet.¹⁰²

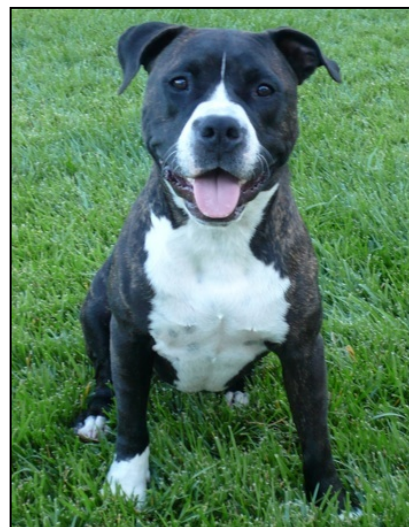
3.2.4. Imago

Huisdiereigenaren hechten ook een sterke waarde aan het imago van het huisdier. Een trend die in 2007 gaande was en vandaag de dag nog een grote rol speelt is het zogenaamde 'lifestylering'. Dit houdt in dat het huisdier een deel is van de stijl van de eigenaar.

Zo moet het dier en de materialen die bij het dier horen, passen bij het interieur en imago van de eigenaar.¹¹¹

De Pitbull terriër (figuur 3.1.) werd lange tijd voor een agressieve hond aangezien en had bij veel mensen een slecht imago. In 1993 werd de Regeling Agressieve Dieren (RAD) ingesteld nadat in die periode een hoog aantal bijtincidenten voorkwamen, die werden veroorzaakt door dit type pitbull. De RAD had als doel om het aantal bijtincidenten te verminderen. Dit doel werd nagestreefd door pitbulleigenaren verplicht te stellen om hun dier te laten registreren. Daarnaast moest de pitbull verplicht een muilkorf dragen en tot slot werden er regelingen ingesteld om pitbullachtige in Nederland te laten uitsterven. In 2008 kwam men tot de conclusie dat de RAD niet werkte en daarom werd deze regeling gewijzigd. Door een wijziging in deze regeling werden honden niet meer in beslag genomen op basis van uiterlijke kenmerken. Alleen als honden echt bij bijtincidenten betrokken zijn, worden zij in beslag genomen en door een gedragsdeskundige geëvalueerd.¹²²

Figuur 3.1.: Pitbull terriër.²⁹

Figuur 3.2: Chihuahua

De Chihuahua (figuur 3.2.) wordt de laatste jaren steeds meer als een modeaccessoire gezien. Deze trend werd gezet door Paris Hilton die haar Chihuahua de duurste jurkjes aantrok en haar hond altijd in een handtas droeg. Hierdoor wordt de Chihuahua steeds meer gezien als een object wat bijdraagt aan de status van een persoon.⁷ Bij het dier, in dit geval de Chihuahua, kan dit welzijnsproblemen geven omdat de gevoelens van de eigenaar niet overeenkomen met de behoefte van het dier.¹⁰⁴

Als het nieuwe er af is doen ze de dieren zomaar weer weg.⁴¹

4. **Huisdierenverzekering als mogelijke uitkomst**

Zoals reeds vermeld in hoofdstuk 2 brengen huisdieren naast de vele voordelen ook nadelen met zich mee. Het dier kan namelijk onverhoopt ziek worden of een ongeluk krijgen. De behandeling kan resulteren in hoge kosten. Om deze onvoorziene kosten op te vangen is er een mogelijkheid om door middel van een huisdierenverzekering het dier te verzekeren. Voordat zo'n verzekering wordt afgesloten moet overwogen worden of dit wel of geen meerwaarde levert.²

4.1. **Wat is de procedure om een huisdierenverzekering af te sluiten?**

Er zijn verschillende aanbieders voor huisdierenverzekeringen. In tabel 4.1. zijn de verschillende aanbieders weergegeven.

Tabel 4.1.: Aanbieders huisdierenverzekering.¹⁰⁵

Aanbieder huisdierenverzekering
HEMA
Kruidvat
Nationaal Spaarfonds
Petplan
Proteq

In Nederland worden momenteel ruim 180.000 dieren, voornamelijk honden en katten verzekerd. Dit is ongeveer 4% van de totale honden- en kattenpopulatie in Nederland. Daarnaast worden nog enkele konijnen en papegaaien verzekerd. De grootste verzekeraar onder deze aanbieders is Proteq, met ongeveer 115.000 verzekerde dieren. Petplan heeft 40.000 verzekerde dieren en Nationaal Spaarfonds 15.000. De overige aanbieders HEMA, Kruidvat en Ohra hebben samen ongeveer 10.000 verzekerde dieren. Het gemiddelde bedrag wat aan een huisdierenverzekering wordt gespendeerd bedraagt € 220 per jaar. Dit gemiddelde bedrag is wel afhankelijk van de dekking en de grootte van het dier. In totaal wordt ruim € 40 miljoen verzekeringspremie per jaar betaald.¹⁰⁵

Alle verzekeringen, die door de aanbieders (tabel 4.1.) worden aangeboden kunnen via internet worden afgesloten. Om de premie te berekenen moeten de kenmerken van het huisdier, zoals ras, leeftijd en de gewenste dekking worden ingevuld. Als laatste worden de persoonsgegevens van de eigenaar gevraagd en daarna kan de verzekering op de gewenste ingangsdatum afgesloten worden.¹¹⁰ Bij het zoeken en afsluiten van een passende huisdierenverzekering moet gekeken worden naar de gedekte ingrepen, eigen risico, premiekosten en voorwaarden. Dit kan namelijk per aanbieder verschillen.²⁸

Voor het afsluiten van huisdierenverzekeringen kunnen dierenartsen een informerende rol spelen. De wetgeving is inmiddels aangescherpt en dierenartsen mogen zonder vergunning alleen algemene informatie over verzekeringen verstrekken, zoals bijvoorbeeld het overhandigen van een brochure. Hebben zij geen vergunning dan mogen dierenartsen geen informatie van potentiële klanten doorsturen naar verzekeraars.¹³⁶ Alleen dierenartsen die een vergunning hebben mogen als bemiddelaar adviseren over één specifieke verzekering en kunnen daarvoor een vergoeding ontvangen. Wanneer overwogen wordt om een verzekering af te sluiten en de dierenarts wijst op het nut hiervan, dan kan de verzekering een uitkomst bieden. Er moet wel bewustwording gecreëerd worden over de voor- en nadelen van een verzekering en of de dierenarts neutrale informatie aanbiedt.⁴⁶

4.2. **Inventarisatie naar verschillende huisdierverszekeringen**

Een verzekering wordt voornamelijk afgesloten om hoge onvoorziene kosten te voorkomen, zeker als de eigenaar de kosten niet zelf kan betalen. Een standaard eigenschap van een verzekering is dat het

merendeel van de verzekerden uiteindelijk meer betalen dan de verzekering uitkeert. Dit kan ook als een positief kenmerk worden gezien, het dier is immers niet ziek geworden.²⁷ Om een indicatie te geven hoe hoog de prijzen kunnen oplopen, is in tabel 4.2. een voorbeeld gegeven van de kosten bij een hond met een gebroken poot. Dit is slechts een indicatie en afhankelijk van de breuk en locatie waar de hond de operatie ondergaat. Hierdoor kunnen de prijzen bij andere dierenartsenpraktijken hoger of lager uitvallen.

Tabel 4.2.: Indicatie van medische kosten bij een hond met een gebroken poot.⁹⁴

Behandeling	Kosten
Röntgenfoto's	€ 144,40
Narcose	€ 117,40
Infuus	€ 40,60
Operatie	€ 777,35
Medicatie	€ 33,05
Verband	€ 10,30
Opname	€ 99,10
Totaal	€ 1.222,20

Per huisdierenverzekering verschilt de prijs, de vergoedingen en de eigen bijdrage. Aan een verzekering zit altijd een eigen bijdrage gekoppeld. Het bedrag boven de eigen bijdrage wordt vergoed. In tabel 4.3. is de premie van het huisdier en de eigen bijdrage weergegeven die de verschillende aanbieders vragen. De tabel is gericht op de goedkoopste verzekering per aanbieder. Dit wil zeggen dat de verzekeringen in tabel 4.3. basisdekkingen zijn. De premie van de basisdekking kan afhangen van leeftijd, geslacht, gewicht, ras en het soort dier.⁹⁸ Daarom zijn deze verzekeringen verkrijgbaar vanaf onderstaande bedragen. Wat valt onder deze basisdekking per aanbieder is terug te vinden in bijlage 2.

Tabel 4.3.: Overzicht van gemiddelde verzekeringsprijzen/maand/ aanbieder en eigen bijdrage.^{77,83,93,107,110}

Aanbieder verzekering	Prijs kat	Prijs hond	Eigen bijdrage (€ / %)
HEMA	€ 7,50	€ 9,50	€ 45,00
Kruidvat	€ 7,67	€ 7,67	€ 35,00
Nationaal Spaarfonds	€ 10,64	€ 20,16	% 20
Petplan	€ 8,47	€ 15,82	€ 17,50/12,50/7,50*
Proteq	€ 14,66	€ 21,80	% 19

* Bij € 17,50 blijft de premie gelijk, bij € 12,50 wordt deze € 2/maand duurder en bij € 7,50 € 4 /maand duurder.

Opvallend is dat alle aanbieders, behalve Proteq, behandelingen met betrekking tot de heupen en ellebogen deels niet vergoeden. Dit geldt alleen voor honden en bij Petplan voor honden boven de vijftien kilo. Bij katten is deze uitsluiting niet van toepassing.¹¹⁰ De reden dat deze behandeling niet wordt vergoed komt doordat het vaak een erfelijke aandoening betreft en daarnaast erg kostbaar is.⁷⁷ Daarnaast vallen de jaarlijkse vaccinaties niet onder de basisdekking. Deze kunnen verzekerd worden door middel van een aanvullende dekking. In tabel 4.4. is weergegeven welk bedrag aanbieders maximaal per jaar vergoeden.

Tabel 4.4.: Bedrag wat door onderstaande aanbieders maximaal per jaar wordt vergoed.¹¹⁸

Aanbieder verzekering	Maximale vergoeding
HEMA	€ 3.000
Kruitvat	€ 2.500
Nationaal Spaarfonds	€ 2.000
Petplan	€ 5.000

Huisdieren worden ook geregeld naar een dierenasiel gebracht, waarbij het baasje van is overleden. Mensen kunnen ook een medische diagnose krijgen die het houden van hun dieren in een klap onmogelijk maakt.¹⁰¹

Proteq	€ 5.000
--------	---------

Uit deze tabel ziet men dat Petplan en Proteq de hoogste maximale vergoeding hebben per jaar en dat Nationaal Spaarfonds de laagste maximale vergoeding heeft per jaar.¹¹⁸

4.3. Huisdierenverzekering voor mensen met ontoereikende financiële middelen?

Iedereen mag een huisdierenverzekering afsluiten, dus ook mensen met ontoereikende financiële middelen. Daarbij moet wel een overweging gemaakt worden of een verzekering uitkomst biedt, of dat het achter de hand houden van geld een betere oplossing vormt.²

Uit het onderzoek 'Zorg voor dierenwelzijn komt ten goede aan de burger' is gebleken dat mensen onder de armoedegrens € 5 per maand sparen voor huisdieren. In totaal kunnen zij € 60 uitgeven aan dierenartskosten per jaar.¹⁴

Bij de aanschaf van een hond kan ook kritisch gekeken worden naar de voor- en nadelen. Honden met een groot risico op gebreken kunnen beter niet aangeschaft worden wanneer men niet de nodige middelen heeft om deze te onderhouden, tenzij de verzekering uitkomst biedt. Hierbij geldt wel, hoe hoger het risico op gebreken, hoe hoger de premie zal zijn. De vergoeding behoudt wel zijn maximum bedrag per jaar. Een hond met een stamboom garandeert ook geen zekerheid voor een gezonde hond. Met 40% van de rashonden is wel iets mis, wat geweten wordt aan inteelt.¹²⁰ Een overzicht van rashonden met problemen is weergegeven in tabel 4.5.

Tabel 4.5.: Overzicht rassen met problemen

Ras	# honden	Honden met problemen (%)						
		Huid & haar	Wervelkolom	Ledematen	Ogen & gezicht	Oren & gehoor	Hart en bloedvaten	Spijsvertering
Berner Sennenhond	535	15,3	3,4	28,0	6,9	6,2	0,8	11,4
Boxer	910	15,2	4,0	11,4	4,0	4,6	15,4	7,8
Duitse dog	715	14,2	13,4	15,9	10,4	3,8	8,3	17,2
Leonbergse Hond	320	12,8	2,8	26,3	7,3	5,3	2,5	6,9
Newfoundlander	803	17,6	2,4	23,7	3,0	10,6	5,7	5,7
Staffordshire Bull Terriër	279	12,9	0,7	5,7	1,8	0,7	0,0	1,1
West Highland White Terriër	1099	31,2	0,6	6,9	1,8	10,1	0,8	12,1
Dashond (korthaar)	78	10,3	12,8	1,3	1,3	0,0	1,3	6,4
Dashond (langhaar)	258	10,1	8,9	1,6	4,3	2,3	1,2	3,9
Dashond (ruwhaar)	482	7,1	13,1	1,7	2,7	1,5	1,5	5,6
Chow Chow	306	21,9	1,6	22,2	30,4	3,6	0,3	4,6
Golden Retriever	952	21,5	1,2	10,6	2,7	6,2	1,2	6,5
Cavalier King Charles	434	16,1	12,0	7,6	12,7	12,4	12,2	10,4
Shih Tzu	274	17,9	4,9	4,7	17,9	4,7	0,7	6,6

Natuurlijk kunnen ongelukken met dieren gebeuren of lopen zij een infectie op. Om onnodige kosten te voorkomen kan wel rekening worden gehouden met raskeuze. Niemand kan verplicht worden gesteld om een bepaald ras wel of niet te kopen, maar er kan wel voorlichting over gegeven worden.³⁷

5. **Gemeente Tilburg**

De gemeente Tilburg vindt een goed beleid en uitvoering met betrekking tot dierenwelzijn van groot belang. Tot op heden heeft deze gemeente een goede reputatie en vanzelfsprekend wil men dit in de toekomst behouden.¹²

5.1. **Armoede- en dierenwelzijnsbeleid**

Mensen met ontoereikende financiële middelen kunnen bij de gemeente Tilburg terecht voor inkomensondersteunende maatregelen. Verschillende maatregelen kunnen hen helpen.

Deze zijn:

- Bijzondere bijstand;	- Langdurigheidstoeslag;
- Collectieve ziektekostenverzekering minima;	- Leerlingenvervoer;
- Cursussen over omgaan met geld;	- Meedoen regeling;
- Formulierenbrigade ;	- Schuldhulpverlening. ⁹
- Kwijtschelding van gemeentelijke belasting;	

Hiernaast is geen beleid aanwezig voor huisdieren bij mensen met ontoereikende financiële middelen⁴⁹. De gemeente Tilburg heeft een armoedemonitor waarin veel probleemgebieden staan beschreven, behalve probleemgebieden die betrekking hebben op deze doelgroep en dierenwelzijn.⁴⁸ Waarom dit niet is beschreven, is onduidelijk, blijkt uit een interview met mevrouw Van Beek, werkzaam als manager publiekszaken bij de gemeente Tilburg. Vroeger was het niet vanzelfsprekend om een koelkast te krijgen maar nu is het een basisproduct geworden. Met de noodzakelijke hulp voor dieren kan precies hetzelfde gebeuren. Volgens Van Beek is de noodzakelijke hulp voor dieren nog in ontwikkeling en nog niet 'optimaal'. Daarnaast is zij van mening dat mensen zelf verantwoordelijk zijn voor het dier en daarom moet opkomen voor de kosten. *'Kan men een Porsche niet betalen dan wordt deze ook niet gekocht, dit geldt hetzelfde voor dieren'*, aldus Van Beek. Daarentegen worden dieren wel meegenomen naar zorghuizen en onder bepaalde omstandigheden toegelaten in ziekenhuizen wat betekent dat mensen het fijn vinden om een dier om hun heen te hebben.⁹

Burgers van de gemeente Tilburg kunnen wel beroep doen op een vergoeding van de noodzakelijke medische kosten voor hun dier. Dit gaat via de bijzondere bijstand en kan alleen verkregen worden als het dier bijdraagt aan het tegengaan van vereenzaming of ter bevordering van maatschappelijke participatie. Het wordt alleen niet breed onder de aandacht gebracht.¹¹

Mensen die hulpbehoevend zijn worden niet verplicht gesteld om hondenbelasting te betalen indien zij een hulphond hebben. Tot slot kunnen mensen met ontoereikende financiële middelen een beroep doen op de gemeente Tilburg om hondenbelasting niet te betalen.⁹ Deze kwijtschelding kan via de site van de gemeente Tilburg aangevraagd worden.⁵⁰

De gemeente Tilburg heeft wel andere beleidsdocumenten betreft het dierenwelzijn opgenomen.

Hierbij gaat het om:

- Aanschaf en verzorging van huisdieren;	- Gevonden dieren;
- Dierencrematorium;	- Gewonde dieren;
- Dierenmishandeling;	- Overlast van dieren;
- Dierenverblijven;	- Vermiste huisdieren;
- Dierziekten;	- Verwilde zwerfkatten. ⁴⁹

5.2. **Rol in Nederland met betrekking op dierenwelzijn en toekomstvisie**

De groep mensen met ontoereikende financiële middelen, die de noodzakelijke medische zorg van hun huisdier niet kunnen betalen, leent zich bij uitstek op een aanpak van gemeentelijk niveau. Het welzijn van dieren wordt steeds meer onder de aandacht gebracht binnen Nederlandse gemeenten.

Desondanks heeft dit nog niet geleid tot een concrete voorloper die als voorbeeld kan dienen voor alle gemeenten.⁶³ Omdat het kabinet 'Rutte-Verhagen' is gevallen zijn de taken overgeheveld aan de gemeenten. Het gevolg is dat de gemeente nu moet gaan betalen voor dierenwelzijn. Het heeft hier echter de nodige middelen niet voor. Daardoor is er geen 'toverargument' waardoor gemeenten nu opeens wel een dierenwelzijnsbeleid op willen zetten.³⁷ *'Zou die er wel zijn dan is het nog altijd de keuze en voorkeur van gemeenten of zij wel of niet een dierenwelzijnsbeleid opzetten'*, aldus Van Beek.⁹

De gemeente Tilburg zou een uitstekende voorloper zijn als het gaat om het dierenwelzijnsbeleid. Naast het dierenwelzijnsbeleid wat reeds is opgenomen, bestaat eveneens het particulier initiatief sMDN die dezelfde doelen in Tilburg nastreeft.⁶³

Iedereen heeft recht op een huisdier.⁴¹

6. Dierenopvangcentrum Tilburg (DOC-T)

Mensen met onvoldoende financiële middelen kunnen de noodzakelijke medische zorg voor hun huisdier vaak niet bekostigen. Ondanks dat eigenaren veel van een dier houden zien zij geen andere uitweg dan het dier af te staan of te laten euthanaseren. Het dier kan tijdelijk bij familie ondergebracht worden, maar vaker wordt het dier aan een dierenasiel afgestaan.

In Tilburg is het DOC-T gevestigd die het doel nastreeft om zwerv- en afstandsdieren op te vangen. Met zwerv- en afstandsdieren wordt in het geval van het DOC-T, honden en katten bedoeld. Dit wordt voor huisdiereigenaren wel minder aantrekkelijk gemaakt doordat zij moeten betalen om afstand te doen van hun dier.²⁶ In tabel 6.1. staat weergegeven hoeveel een huisdiereigenaar moet betalen om afstand te doen. Dit geld wordt onder andere gebruikt om het dier te onderhouden.

Tabel 6.1.: Kosten om afstand te doen van een dier.²⁶

Kosten van afstanddier (€)			
Hond	Kosten	Administratie kosten	Totale kosten
Volwassen hond tot acht jaar	€ 55,00	€ 7,50	€ 62,50
Volwassen hond vanaf acht jaar	€ 70,00	€ 7,50	€ 77,50
Pup tot drie maanden	€ 35,00	€ 7,50	€ 42,50
Kat	Kosten	Administratie kosten	Totale kosten
Volwassen kat tot acht jaar	€ 35,00	€ 7,50	€ 42,50
Volwassen kat vanaf acht jaar	€ 43,00	€ 7,50	€ 50,50
Kitten tot zes maanden	€ 30,00	€ 7,50	€ 37,50

In tabel 6.1. is af te lezen dat de kosten omhoog gaan wanneer mensen afstand doen van een hond en/of kat die ouder is dan acht jaar. Als er naar de reden wordt gevraagd zegt de heer Heerkens, manager van DOC-T, het volgende: *'Honden mogen als richtlijn niet ouder zijn dan acht jaar. Dit is geen harde criterium omdat er binnen het DOC-T niet aan leeftijdsdiscriminatie wordt gedaan. Het is meer een barrière omdat oudere dieren moeilijk plaatsbaar zijn.'*⁶²

Wanneer afstand wordt gedaan van een kat die nog niet gesteriliseerd is komt bovenop de totale kosten nog een toeslag van € 40.²⁶

Het DOC-T vraagt altijd naar de reden waarom huisdiereigenaren afstand doen van hun hond en/of kat. De reden zelf wordt echter niet gecontroleerd. Het kan daardoor voorkomen dat de eigenlijke reden een financiële tekortkoming is, maar dat dit uit schaamte wordt verzwegen. Momenteel wordt door de Hondenbescherming afstandsredenen getoetst. Dit onderzoek loopt momenteel nog.⁶²

Huisdieren komen op een wachtlijst terecht om impulsieve afstand tegen te gaan. Afhankelijk van de huidige bezetting in het dierenasiel wordt hiervoor een bepaalde periode met de eigenaar afgesproken. Wanneer de eigenaar in een crisissituatie verkeert wordt het huisdier sneller opgenomen. Daarnaast moeten huisdieren geënt zijn en een medische verklaring hebben die ondertekend is door eigen/asiel dierenarts, voordat zij naar het DOC-T mogen komen.⁶²

7. Maatschappelijke organisaties

Momenteel worden de medische kosten voor een dier nog niet direct als noodzaak gezien. Naast de maatschappelijke organisaties die mensen van financiële middelen voorzien, zijn er nog andere organisaties die het doel hebben om het welzijn van de mens te bevorderen. Dit hoofdstuk is er op gericht om een duidelijk beeld te geven van de verschillende organisaties in de gemeente Tilburg die daarbij potentie hebben om naast het welzijn van mensen ook het welzijn van dieren te optimaliseren.

In de gemeente Tilburg zijn ongeveer twintig grote maatschappelijke organisaties actief die het doel hebben om het welzijn van mensen te vergroten. Dit kan bijvoorbeeld door de gezondheid van mensen te verbeteren, begeleiding en hulpverlening aan te bieden en door de samenleving te verrijken. Deze maatschappelijke organisaties zijn in tabel 7.1. onderverdeeld in het soort hulpverlening die zij leveren. Wanneer een cijfer achter de maatschappelijke organisatie staat vermeld, betekent dit dat de maatschappelijke organisatie voor verschillende soorten hulp toegankelijk is.^{88,115,119}

Tabel 7.1.: Onderverdeling van maatschappelijke organisaties. ^{3, 15,18,21,22,52, 53,56,73,99,112,130,151}

Onderverdeling onder de maatschappelijke organisaties in de gemeente Tilburg						
Zorg- en geestelijke ondersteuning	Hulpverlening en zorg voor kinderen	Financiële ondersteuning	Huiselijk of seksueel geweld	Sociale en culturele dienstverlening	Zorg en ondersteuning voor dieren	Verslavingszorg
Stichting Amarant	Bureau Jeugdzorg Tilburg	Bureau Schuldhulpverlening	De Bocht	De Twern	Dierenpolitie Midden en West Brabant	Novadic Kentron
Centraal Bureau Gemini zorg- en dienstverlening	Centrum Jeugd en Gezin Tilburg	Instituut voor Maatschappelijk Werk (2)	Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant (2)			
GGz Breburg	Instituut voor Maatschappelijk Werk (1)	Stichting MEE (3)				
Stichting MEE (1)	Stichting MEE (2)					
Stichting Prisma	Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant (1)					
Stichting Traverse						
Regionale Instelling voor Beschermd Woonvormen Midden-Brabant						

Dat de verschillende maatschappelijke organisaties in tabel 7.1. diverse doelgroepen hebben mag duidelijk zijn. Deze organisaties hebben, behalve de dierenpolitie, een maatschappelijk doel en dat is het welzijn van mensen verbeteren. Elke maatschappelijke organisatie doet dit op zijn eigen manier. Om hier een voorstelling van te maken is in bijlage 3 een tabel opgenomen waarin te zien is welke doelgroep, doelstelling, visie en missie de verschillende maatschappelijke organisaties hebben.

Waarom zitten veel mensen weer met hun vingers naar de overheid te wijzen? Terwijl het toch allemaal individuele mensen zijn die zo nodig een 'beessie' thuis willen hebben en het vervolgens dumpen.¹⁰¹

8. *Nederlandse stichtingen en fondsen*

Nederlandse stichtingen en fondsen zijn er ook op gericht om mensen met onvoldoende financiële middelen te helpen om het huisdier zo de noodzakelijke zorg te bieden.⁷⁶

Er zijn in Nederland verschillende stichtingen en fondsen die financiële ondersteuning bieden aan huisdiereigenaren. Deze kunnen opgedeeld worden in landelijke stichtingen/fondsen en regionale stichtingen/fondsen. Daarnaast zijn er ook landelijke stichtingen/fondsen die financiële en materiële ondersteuning aan hulporganisaties geven. De verschillende stichtingen en fondsen zijn:

- Animal Life Foundation;	- Stichting Dieren Onder Dak;
- Huisdierziekenfonds;	- Stichting Mens Dier Nood;
- Minimax dierendokter;	- Stichting Mens & Dier
- Koningin Sophia Vereeniging;	Nederland;
- Nederlandse Stichting voor Hulp aan Dieren;	- Stichting Veterinair Steunfonds;
- Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam;	- Stichting WereldDier;
- Stichting De Zwaan;	- World Society for the
- Stichting DierenLot;	Protection of Animals (WSPA) ⁷⁶

De stichtingen en fondsen die financiële en materiële ondersteuning geven aan hulporganisaties zijn er niet direct voor mensen met ontoereikende financiële middelen. Zij bieden juist hulp aan de organisaties die wel hulp kunnen bieden aan deze doelgroep en/of willen het dierenwelzijn verbeteren en meer onder de aandacht brengen. Daarnaast heeft elk stichting/fonds een andere doelgroep en zijn daardoor niet voor iedereen van toepassing. Zeven van de veertien stichtingen/fondsen zijn daadwerkelijk voor mensen met ontoereikende financiële middelen. Voor het volledige overzicht van de stichtingen en fondsen met hun doelgroep, doelstelling, visie en missie wordt doorverwezen naar bijlage 4.

9. *Materiaal en methoden veldonderzoek*

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op het uitgevoerde veldonderzoek en uitgelegd op welke wijze de resultaten zijn verwerkt.

Om de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden is gekozen om een enquête via internet te verspreiden naar dierenartsen, maatschappelijke organisaties, woningcorporaties en sleutelpersonen van de gemeente Tilburg en naar stichtingen en fondsen door heel Nederland. Omdat een deel van dit onderzoek alleen in de gemeente Tilburg heeft afgespeeld is besloten om de doelgroep in overleg met de opdrachtgever vast te stellen (bijlage 5). De landelijke stichtingen en fondsen die zijn benaderd staan vermeld in bijlage 6.

Tabel 9.1. Wijze van onderzoek.

	Benadering naar:	Aantal (N)	Wie?	Wijze van onderzoek	Resultaten
1.	Burgers boven de armoedegrens	680	-	Enquête	Hoofdstuk 10
2.	Dierenartsenpraktijken	8/11	Bijlage 12	Enquête	Hoofdstuk 11
3.	Maatschappelijke organisaties	13/20	Bijlage 13	Enquête/interview	Hoofdstuk 12
4.	Stichtingen en fondsen	11/14	Bijlage 14	Enquête/interview	Hoofdstuk 13

In tabel 9.1. is in de tweede kolom weergegeven wie zijn benaderd voor dit onderzoek. Daarnaast staat in de derde kolom weergegeven hoeveel burgers, praktijken, organisaties en stichtingen/fondsen hebben meegewerkt. In de vierde kolom wordt doorverwezen naar een bijlage waarin te zien is welke praktijken, organisaties en stichtingen en fondsen medewerking hebben verleend aan dit onderzoek. Daarnaast staat in deze bijlage de redenen weergegeven waarom sommige instanties geen medewerking hebben verleend. Tot slot is in de laatste kolom af te lezen in welk hoofdstuk de resultaten van de enquête/interview zijn terug te vinden.

Om er achter te komen hoe burgers boven de armoedegrens denken over de waarde en de emotionele band van en met het huisdier en over mensen met ontoereikende financiële middelen en een huisdier, is deze groep middels een enquête benaderd. De enquêtevragen die gesteld zijn aan burgers boven de armoedegrens zijn te vinden in bijlage 7.

Daarnaast is in tabel 9.1. is te zien dat acht van de elf Tilburgse dierenartsenpraktijken medewerking hebben verleend aan dit onderzoek. Voor de enquêtevragen die aan de dierenartsenpraktijken zijn gesteld, wordt er doorverwezen naar bijlage 8. Vervolgens is af te lezen dat dertien van de twintig ondervraagde Tilburgse maatschappelijke organisaties hebben gereageerd op de enquête. De enquêtevragen die zijn gesteld zijn terug te vinden in bijlage 9. Tot slot is in bovenstaande tabel weergegeven dat bij elf van de veertien stichtingen en fondsen een enquête en interview is afgenomen. Deze enquêtevragen zijn terug te vinden in bijlage 10.

De dierenartsen zijn in de periode maart - april 2012 gevraagd om de enquête in te vullen. De maatschappelijke organisaties, woningcorporaties en sleutelpersonen en de Nederlandse stichtingen en fondsen zijn in de periode april - mei 2012 benaderd.

Tot slot zijn verschillende leidinggevendenden van enkele maatschappelijke organisaties telefonisch en/of via de e-mail benaderd voor een interview. De maatschappelijke organisaties zijn voornamelijk gekozen op hun gemeenschappelijke doel, namelijk optimalisatie van het welzijn van de mens. Daarnaast zijn N. Endenburg en M.J. Enders-Slegers, deskundigen van de Universiteit Utrecht, benaderd voor dit onderzoek. De heer H. Heerkens is gevraagd om meer informatie te leveren vanuit DOC-T. De interviews bestonden voornamelijk uit open vragen om zo een duidelijk antwoord te verkrijgen. De belangrijkste woorden werden geselecteerd en gelabeld. Hierdoor kon onderzocht worden welke antwoorden het meest werden genoemd.

De resultaten van de enquêtes zijn in Excel gedownload en met het statistiekprogramma SPSS 17.0 verwerkt.

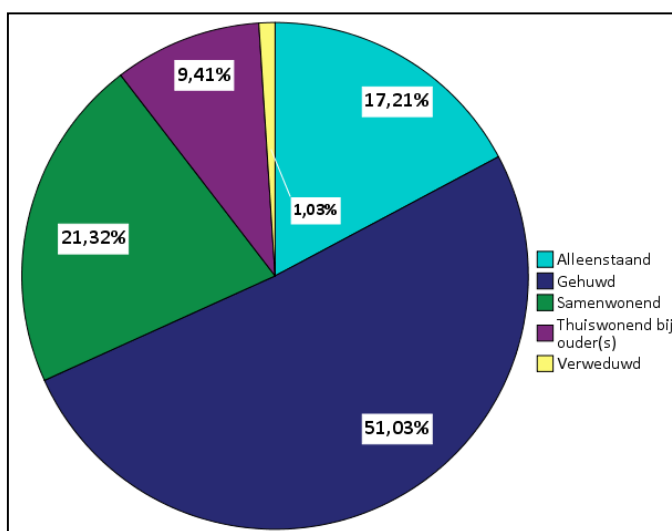
Huisdieren maken de mensen gelukkig!!³⁶

10. Resultaten enquête 'Burgers boven de armoedegrens'

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de vragen die aan burgers boven de armoedegrens zijn gesteld. Ten eerste wordt in paragraaf 10.1. toelichting gegeven over de respondenten. Vervolgens wordt in paragraaf 10.2. de resultaten over de waarde en de emotionele band met het dier beschreven. Daarnaast wordt in paragraaf 10.3. weergegeven of mensen met ontoereikende financiële middelen volgens mensen boven de armoedegrens een huisdier mogen hebben. Tot slot wordt in paragraaf 10.4. toegelicht hoe burgers boven de armoedegrens denken over een huisdierenverzekering.

10.1. Respondenten

De enquête is door 680 respondenten beantwoord waarvan 69% vrouw en 31% man is. In figuur 10.1. staat de verdeling van de burgerlijke staat. Het merendeel (55%) heeft kinderen.

In bijlage 11, tabel B1.1. en B1.2. is getoetst of er een *significant* verband bestaat tussen het hebben van kinderen en het hebben van één of meerdere huisdieren. In tabel B1.2. is af te lezen dat er net geen *significant* verband bestaat. Er bleek wel een *significant* verband tussen het hebben van kinderen en het wel of niet hebben van honden of vogels.

In bijlage 11, tabel B2.1. en B2.2. is namelijk af te lezen dat een *significant* verband bestaat tussen mensen met kinderen die één of twee honden hebben. In tabel B2.1.

Figuur 10.1.: Burgerlijke staat van de respondenten.(N=680)

is te zien dat dit percentage terug loopt wanneer men kinderen heeft en drie honden.

In bijlage 11, tabel B3.1. en tabel B3.2. is af te lezen dat 63% van de gezinnen zonder kinderen geen vogels heeft. Zodra het gezin wel kinderen heeft neemt dit percentage met 10% af. Wat er op duidt dat gezinnen met kinderen relatief vaker vogels houden. Dit komt ook tot uiting in tabel B3.1. waarbij gezinnen met kinderen tenminste één of meer vogels hebben. (9,4%, 10,6%, 2,4% en 24,7%)

In tabel 10.1. zijn de verschillende leeftijdscategorieën van de respondenten weergegeven. Uit deze tabel komt naar voren dat de leeftijdscategorie: 51 t/m 64 jaar de enquête het meest heeft beantwoord en dat de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder de enquête het minst heeft beantwoordt.

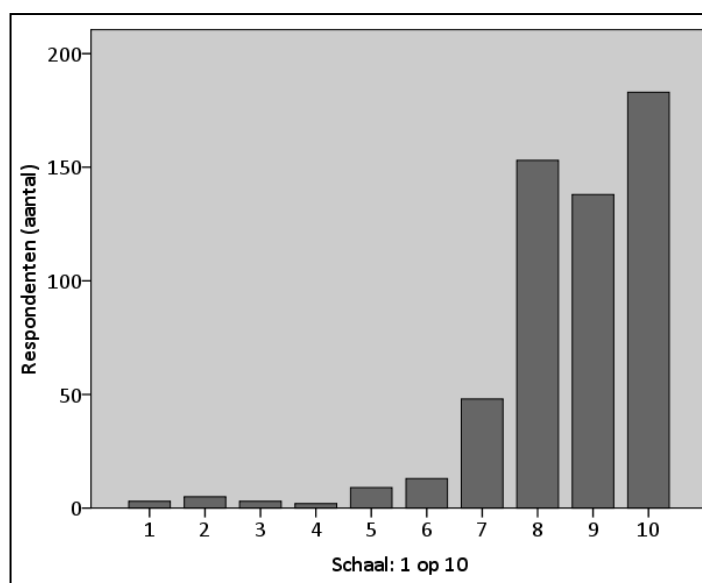
Leeftijdscategorieën	%
18 t/m 23 jaar	13
24 t/m 30 jaar	13
31 t/m 40 jaar	14
41 t/m 50 jaar	21
51 t/m 64 jaar	34
65 jaar en ouder	5

Tabel 10.1. Percentage leeftijdscategorieën van respondenten (N=680)

Van de respondenten heeft 83% (563) een huisdier. Van de respondenten die wel een huisdier hebben heeft 55% een hond, 33% een kat, 16% een konijn, 13% een knaagdier, 9% een vogel en 9% een ander huisdier.

10.2. Wat is de waarde van een huisdier?

68% van de respondenten vindt gezelschap de belangrijkste toegevoegde waarde. Daarnaast zag 24% van de respondenten het huisdier als volwaardig gezinslid. Slechts 3% van de respondenten ziet functionele hulp door huisdieren als belangrijkste toegevoegde waarde. Tot slot konden de respondenten ook zelf aangeven wat voor belangrijkste waarde het dier aan hen geeft. Hieruit kwam naar voren dat een enkele respondent het leuk vond om naar het dier te kijken en daarnaast werd de zorg en educatieve functie voor kinderen en verplichte beweging met honden een aantal keer genoemd.

Figuur 10.2.: Emotionele band tussen mens en huisdier op een schaal van 1 tot 10. (N=557)

Om de emotionele band tussen mens en dier in te schatten is in figuur 10.2. weergegeven hoe de respondenten denken over de band tussen hen en het huisdier.

De meeste respondenten, 33% (183), blijken een tien te geven voor de emotionele band met hun huisdier.

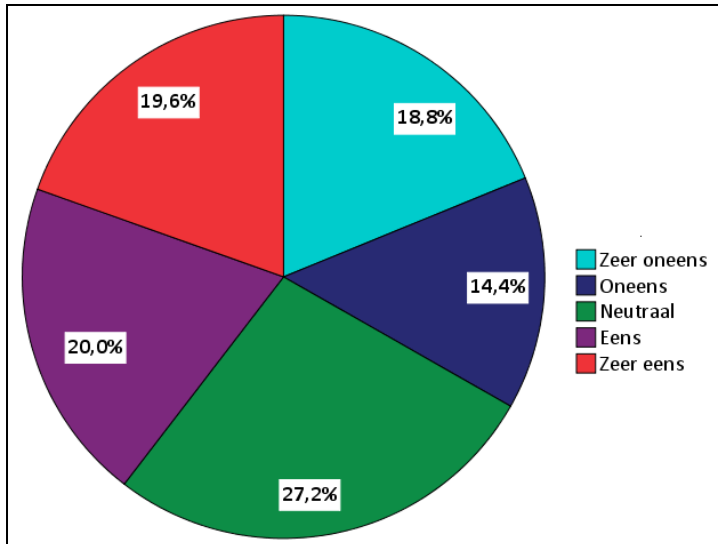
Slechts 13 van de 557 (2%) respondenten waardeert de emotionele band met hun huisdier lager dan een vijf. Daarnaast is gekeken of er een *significant* verband bestaat tussen de emotionele band die men met het dier heeft en de burgerlijke staat. In bijlage 11, tabel B4.1. en B4.2. is gebleken dat alleenstaanden en nog thuiswonenden bij ouders een *significant* sterkere band hebben met het huisdier dan mensen die samenwonen.

Daarnaast is bekeken of er een positief *significant* verband is tussen leeftijd en de emotionele band met het huisdier. In bijlage 11, is uit tabel 6.1. af te leiden dat hier met een correlatie van 14% een positief verband in bestaat. Dit betekent dat hoe ouder men wordt hoe sterker de emotionele band met het huisdier is.

10.3. Mogen mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier hebben?

In figuur 10.3. is te zien dat de meeste respondenten neutraal zijn over deze stelling.

Thuiswonenden bij ouders waren het meest eens met deze stelling. Daarnaast komen de alleenstaanden en samenwonenden die het ook met deze stelling eens waren. Gehuwde mensen zijn het minst eens met deze stelling.

Uit bijlage 11, tabel B7.1. en B7.2. is af te lezen dat mannen en vrouwen dezelfde mening zijn toegedaan betreft bovenstaande stelling. Dit wil zeggen dat zowel de meeste vrouwen als mannen neutraal zijn over deze stelling.

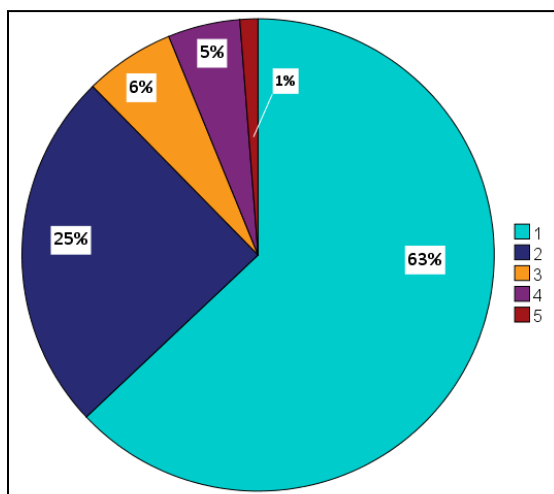
Figuur 10.3.: Mensen met ontoereikende financiële middelen mogen geen huisdier hebben. (N=680)

10.4. Resultaten huisdierenverzekering

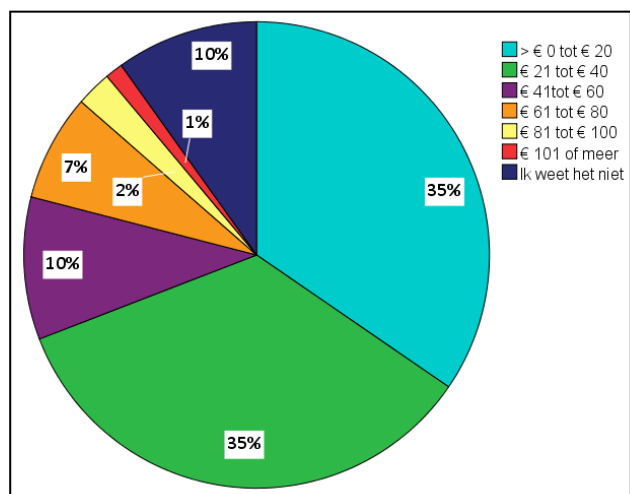
In hoofdstuk 4 is naar voren gekomen dat er verschillende huisdierverszekeringen zijn. Aan burgers boven de armoedegrens zijn enkele vragen gesteld over de huisdierenverzekering om zo te weten te komen hoe mensen over dit onderwerp denken.

Aan 563 respondenten is gevraagd of zij een huisdierenverzekering voor hun huisdier(en) hebben. Er is gebleken dat 79% geen huisdierverszekering heeft. 14% heeft wel een huisdierenverzekering en 7% wist niet dat een huisdierenverzekering bestond.

Aan de personen die een huisdierenverzekering hebben is tevens gevraagd voor hoeveel huisdieren een verzekering aanwezig is (figuur 12.2.) en wat er voor betaald wordt (figuur 12.3.). 35% betaalt meer dan € 0 tot € 20 per maand. Omgerekend betaalt het merendeel maximaal € 240 per dier per jaar aan een huisdierenverzekering. Daarop volgt een bedrag van € 252 tot € 480 per jaar.

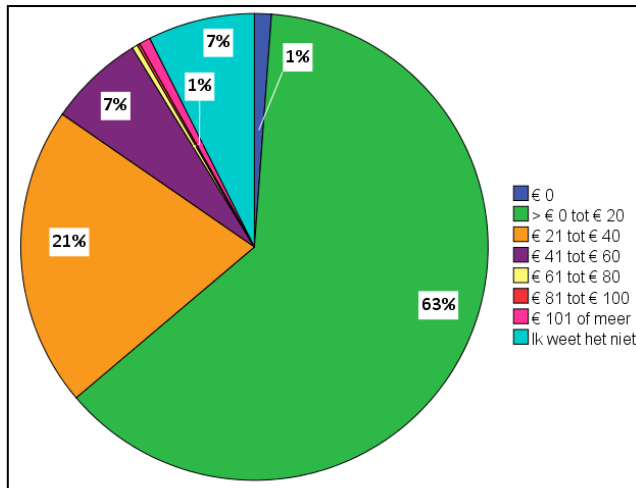

Figuur 12.2.: Voor hoeveel huisdieren heeft men een huisdierenverzekering? (N=83)

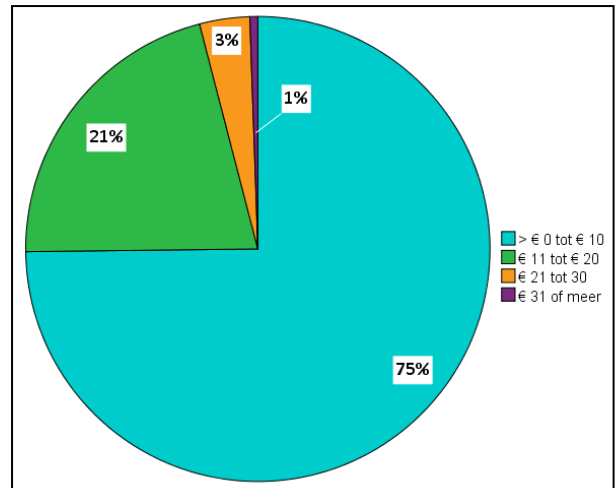

Figuur 12.3.: Kosten huisdierenverzekering per dier per maand. (N=83)

Aan de mensen zonder huisdierenverzekering is gevraagd hoeveel een verzekering voor dieren kost (figuur 12.4). Daarnaast is gevraagd hoeveel zij maximaal willen betalen voor een huisdierenverzekering (figuur 12.5.) 1% denkt dat een huisdierenverzekering gratis is en 7% weet niet wat een verzekering kost. 75% is bereid om maximaal > € 0 tot € 10 te betalen.

Figuur 12.4.: Verwachtte kosten (€) huisdierenverzekering. (N=480)

Figuur 12.5.: Hoeveel (€) men maximaal wil uitgeven aan een huisdierenverzekering. (N=480)

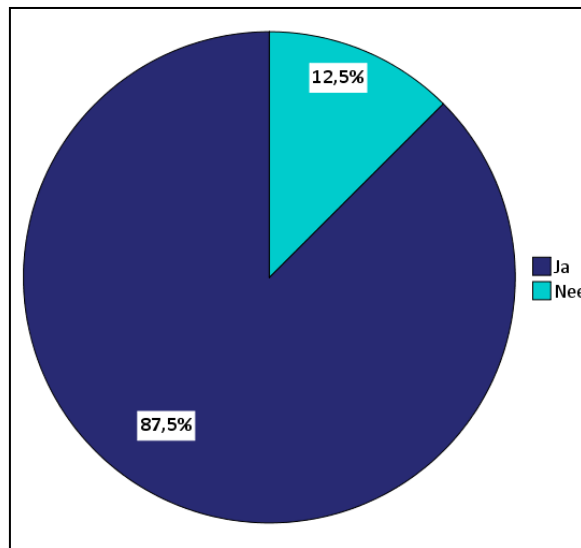
Een huisdier kan ook met de pot mee eten. Wordt nu nog veel te veel als luxe behandeld.⁴¹

11. Resultaten dierenartsenenquête

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de vragen die aan de Tilburgse dierenartsenpraktijken zijn gesteld. De resultaten worden per vraag in onderstaande paragrafen beantwoord.

11.1. Mogen mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier?

Uit figuur 11.1. is vast te stellen dat een grote meerderheid van de onderzochte dierenartsen (88%) vindt dat mensen met ontoereikende financiële middelen wel een huisdier mogen hebben.

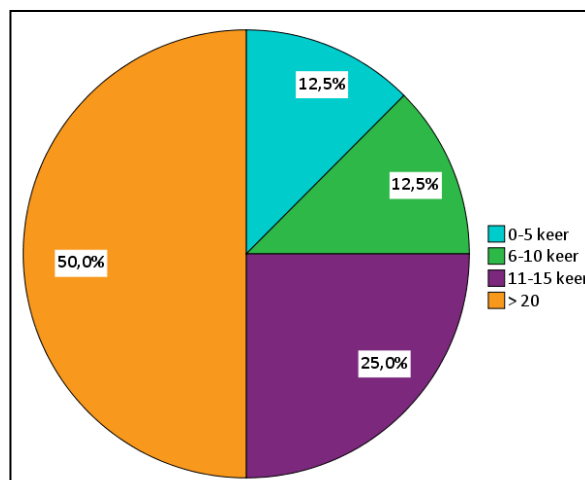

Figuur 11.1.: Mogen mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier hebben. (N=8)

Maar één (12,5%) van de acht dierenartsenpraktijken in de gemeente Tilburg is het hier niet mee eens. Deze dierenarts vindt dat deze mensen hun verantwoordelijkheid moeten nemen.

11.2. Hoe vaak kunnen mensen hun rekening niet betalen?

Uit figuur 11.2. blijkt dat vier van de acht ondervraagde dierenartsenpraktijken (50%) in 2011 meer dan twintig keer heeft meegemaakt dat huisdiereigenaren de dierenartsrekening niet direct na een consult konden betalen.

Figuur 11.2.: Huisdiereigenaar kan noodzakelijke kosten voor huisdier niet meer bekostigen in 2011. (N=8)

11.3. Wordt hierop gecontroleerd?

Ook voor mensen boven de armoedegrens kan een dierenartsenrekening hoog zijn en is een betaalregeling of een andere compensatie verleidelijk. Hierdoor kan het voorkomen dat mensen boven de armoedegrens compensatie krijgen terwijl dit voor deze mensen niet noodzakelijk is.

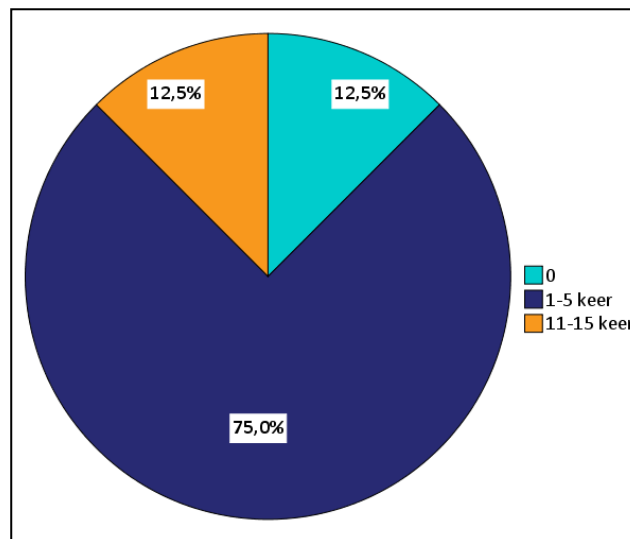
25% van de ondervraagde dierenartsenpraktijken controleert of mensen daadwerkelijk geen geld hebben om de rekening te betalen. Wanneer klanten tevoren aangeven dat zij de rekening niet kunnen betalen, is het volgens 50% van de dierenartsenpraktijken klant- en dieraafhankelijk om alsnog het dier te behandelen.

11.4. Werken dierenartsenpraktijken en maatschappelijke organisaties in de gemeente Tilburg samen?

Dierenartsenpraktijken willen liever een huisdiereigenaar bij zich houden dan dat er samenwerking wordt gezocht. 75% van de dierenartsenpraktijken kiest namelijk voor een afbetaalregeling. Slechts twee van de acht (25%) ondervraagde dierenartsenpraktijken stuurt de klant door naar een hulpgevende instantie. Hierbij werd door een respondent vermeld dat er eerst contact opgenomen werd met stichting BLUT om de situatie van de klant te bespreken.

Wanneer sprake is van dierenmishandeling wordt er door de dierenartsenpraktijken sneller gekozen om dit te melden bij een hulpgevende instantie. 29% meldt dit en dan wordt dit meestal bij de dierenpolitie en/of de dierenbescherming gedaan.

Zoals te herleiden is uit figuur 11.6. heeft slechts één van de acht (12,5%) dierenartsenpraktijken vorig jaar tijdens dierenartsbezoeken geen dierenmishandeling geconstateerd. Zes dierenartsenpraktijken (75%) hebben vorig jaar wel één tot vijf keer dierenmishandeling bij een dier geconstateerd en één (12,5%) maakte vorig jaar tussen de elf en vijftien constatering van dierenmishandeling. In 2011 is er door geen van de ondervraagde dierenartsen meer dan vijftien keer melding gemaakt van dierenmishandeling.

Figuur 11.6.: Vermoeden van dierenmishandeling/verwaarlozing. (N=8)

71% van deze dierenartsenpraktijken zegt deze klanten volgende keer weer te helpen. 29% van de dierenartsenpraktijken zegt deze klanten niet meer te willen helpen wanneer zij na dierenmishandeling weer terugkomen in de praktijk.

12. Resultaten enquête maatschappelijke organisaties

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de vragen die aan de Tilburgse maatschappelijke organisaties zijn gesteld. De resultaten worden per vraag in onderstaande paragrafen beantwoord.

12.1. Wat wordt er verstaan onder een maatschappelijke organisatie?

Uit de antwoorden blijkt dat maatschappelijke organisaties zich inzetten voor de maatschappij. Dit kan verschillende doelen hebben, namelijk: het welzijn van mensen vergroten, de gezondheid van mensen verbeteren, begeleiding en hulpverlening aanbieden en het verrijken van de samenleving.^{88,115,119}

12.1.1. Hoe kunnen de maatschappelijke organisaties benaderd worden?

Alle maatschappelijke organisaties zijn via standaard communicatiemiddelen, zoals telefoon en e-mail, te benaderen. Negen van de dertien maatschappelijke organisaties zijn daarnaast via direct contact te benaderen. Tevens zijn acht organisaties op afspraak te benaderen. Tot slot zegt één respondent daarnaast via verwijzing van derden benaderbaar te zijn en een andere respondent zegt daarnaast via de internetsite te bereiken zijn.

12.2. Samenwerken en willen samenwerken

Van de maatschappelijke organisaties werkt 14% al samen. Deze samenwerking is gebaseerd op het vergroten van het welzijn en het verbeteren van de gezondheid van mensen. 43% van de respondenten geeft aan wel te willen samenwerken, maar het ligt eraan met welke maatschappelijke organisatie. 29% geeft aan te willen samenwerken ongeacht welke organisatie. De andere maatschappelijke organisaties (29%) geven aan niet te willen samenwerken met andere maatschappelijke organisaties.

12.3. Rol in de zorg van huisdieren en dierenwelzijnsgebied

In tabel 12.1. is zichtbaar dat vier maatschappelijke organisaties een rol spelen bij de zorg van huisdieren en drie daarvan hebben ook daadwerkelijk een beleid opgesteld.

Gemini zorg- en dienstverlening zegt niet betrokken te zijn bij de zorg van huisdieren maar heeft hiervoor wel een beleid opgesteld. Het beleid van Gemini zorg- en dienstverlening, evenals het beleid van de dierenpolitie is er op gemaakt om het welzijn van het dier te bevorderen. Verder vinden deze maatschappelijke organisaties het belangrijk om het dierenwelzijn op te nemen in het beleid. De andere twee organisaties (Bureau Schuldhulpverlening en casemanager van gemeente Tilburg) vinden het minder belangrijk om het dierenwelzijn op te nemen in het beleid. De reden die zij hiervoor geven is dat het welzijn van de cliënt centraal staat. Hierbij geven zij wel aan dat het bezit van huisdieren kan voorkomen dat deze mensen in een sociaal isolement terecht komen.

De overige maatschappelijke organisaties die geen beleid hebben (tabel 12.1.) voor de zorg van huisdieren zeggen hierop het volgende:

- Het valt niet onder de kerntaken en daarom is dit beleid nooit ontwikkeld;
- Het is niet dat de maatschappelijke organisatie het onbelangrijk vindt maar de cliënt komt op de eerste plaats;
- Het valt onder de verantwoordelijkheid van de cliënten om de zorg van het huisdier te dragen;
- Dat een dier de nodige medische zorg wordt onthouden komt in onze MO sporadisch voor. Wanneer dit voorkomt wordt er een instantie van buitenaf ingeschakeld.

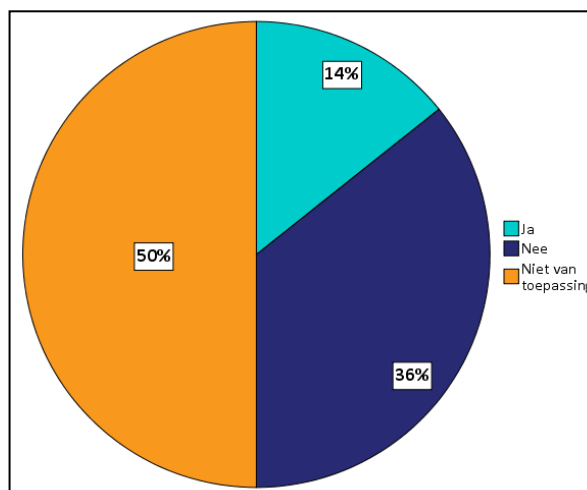
Tabel 12.1.: Maatschappelijke organisaties en huisdieren. (N=13)

Maatschappelijke organisaties en huisdieren			
Maatschappelijke organisatie	Rol in de zorg van huisdieren	Beleid voor huisdieren	Wel/niet belangrijk
Bureau Schuldhulpverlening Tilburg	Ja	Ja	Nee
Casemanager (gemeente Tilburg)	Ja	Ja	Nee
Centraal Bureau Gemini zorg- en dienstverlening	Nee	Ja	Ja
Centrum Jeugd en gezin Tilburg	Nee	Nee	-
De Twern	Nee	Nee	-
Dierenpolitie Tilburg	Ja	Ja	Ja
Instituut voor Maatschappelijk Werk	Nee	Nee	-
Novadic Kentron	Ja	Nee	-
RIBW Midden-Brabant	Nee	Nee	-
Stichting Amarant	Nee	Nee	-
TBV Wonen	Nee	Nee	-
Tiwos	Nee	Nee	-
Zorg- en veiligheidshuis Midden-Brabant	Nee	Nee	-

Slechts één van de ondervraagde respondenten geeft aan dat het binnen de maatschappelijke organisatie onbekend is dat huisdieren een positieve rol spelen bij het welzijn van mensen. 50% van de maatschappelijke organisaties biedt wel de middelen om noodzakelijke zorg aan het huisdier te verlenen. Ongeacht of de maatschappelijke organisatie wel of geen beleid heeft hiervoor.

12.4. Is er een verband tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling?

64% van de respondenten meent dat er een verband aanwezig is tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Van de maatschappelijke organisaties die zegt een verband te zien tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling heeft 14% dit daadwerkelijk meegemaakt; 36% heeft zo'n situatie niet meegemaakt en voor 50% van de maatschappelijke organisaties is dit niet van toepassing, omdat deze geen werkzaamheden verrichten om slachtoffers van huiselijk geweld op te vangen en te begeleiden (figuur 12.1).

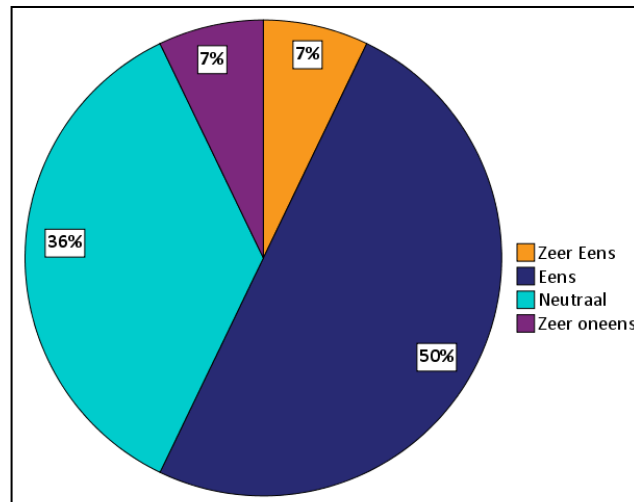

Figuur 12.1.: Situaties van zowel huiselijk geweld als dierenmishandeling. (N=13)

Bij de maatschappelijke organisaties waar zowel huiselijk geweld als dierenmishandeling werd geconstateerd werd geschat dat dit afgelopen jaar tussen de één en de vijf keer voorkwam.

12.5. Meer financiële besparingen door groter welzijn bij huisdiereigenaren?

Tot slot werd tijdens het onderzoek de volgende stelling bij de maatschappelijke organisaties voorgelegd: *‘Een groter welzijn van huisdiereigenaren zorgt voor mogelijke financiële besparingen, omdat zij daardoor minder beroep zullen doen op begeleiding door huisartsen en/of maatschappelijke organisaties’*. In figuur 12.2. is te zien hoe de respondenten hierop gereageerd hebben. Het merendeel van de ondervraagde respondenten is het met deze stelling eens. Slechts 7% is het met deze stelling ‘Zeer oneens’.

Figuur 12.2.: Financiële besparing door groter algeheel welzijn bij mensen. (N=13)

13. Resultaten enquête/interview bij stichtingen en fondsen

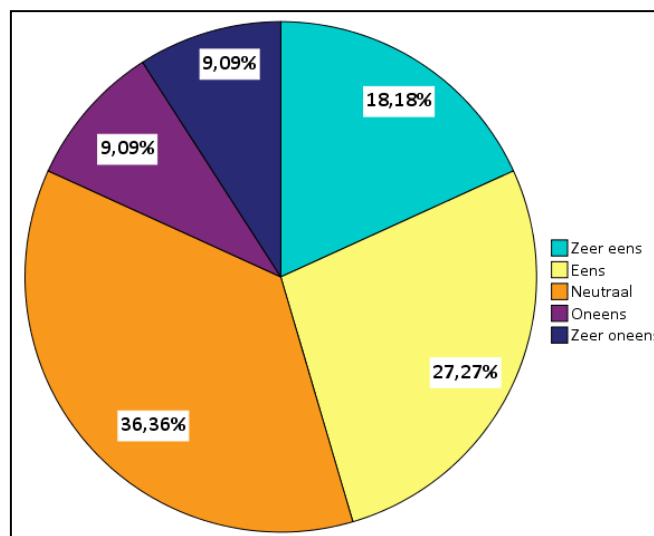
In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de vragen die aan de landelijke stichtingen en fondsen zijn gesteld. Ten eerste wordt in paragraaf 14.1. de uitslag van de enquête besproken en vervolgens zal in paragraaf 14.2. de uitslag van de interviewvragen worden besproken.

13.1. Uitslag enquête

Uit de resultaten is gebleken dat alle stichtingen en fondsen door standaard communicatiemiddelen (e-mail en telefoon) te bereiken zijn. Daarnaast zijn zeven stichtingen/fondsen te benaderen via een afspraak en tien via direct contact. Eén fonds is ook via de dierenarts te bereiken. Daarnaast hebben alle stichtingen en fondsen een internetsite met bijbehorende informatie.

Van de elf stichtingen/fondsen werkt 73% op officiële basis met elkaar samen. Daarnaast wil 18% met (meer) andere organisaties samenwerken. De overige 82% laat dit afhangen van de soort organisatie en stichting/fonds.

De elf stichtingen/fondsen zijn het erover eens dat dieren het welzijn van mensen vergroten. Indien de betreffende doelgroepen noodzakelijke medische hulp nodig hebben voor hun huisdier kan 73% van de stichtingen/fondsen de mensen van materiële en/of financiële middelen voorzien. Van de respondenten is 18% van mening dat een groter welzijn financiële besparing kan opleveren (figuur 13.1.). Slechts 9% is het hiermee volledig oneens. De meeste stichtingen en fondsen hebben een neutrale mening (36%).

Figuur 13.1.: Resultaat 'Groter algeheel welzijn levert financiële besparing op'.

Van de stichtingen en fondsen bevestigt 91% dat er een verband bestaat tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Van de elf stichtingen en fondsen zegt 36% ervaring te hebben met dergelijke situaties.

13.2. Uitslag interviews

De stichtingen en fondsen bestaan tussen de twee en 145 jaar. De doelen en visies zijn te vinden in bijlage 4 en de werkzaamheden in tabel 13.1.

Alle stichtingen en fondsen zijn het eens dat samenwerken en het bundelen van krachten tot een beter dierenwelzijn kan leiden. Dit is de enige manier om grote veranderingen te realiseren en wordt versnippering van kennis en aandacht voorkomen. Alleen is dit niet altijd mogelijk in verband met de verschillende agenda's van de stichtingen en fondsen. Daarnaast is het vooral belangrijk dat de hulp

voor noodzakelijke medische behandelingen eerder wordt gerealiseerd. Uiteindelijk worden alle dieren wel geholpen, maar dan is het probleem vaak al verergerd.

In totaal hebben elf stichtingen/fondsen meegedaan aan de enquête en elf aan de interviewvragen. Over het geheel hebben twaalf stichtingen/fondsen meegewerkt aan het onderzoek. De reden hiervoor is dat enkele stichtingen/fondsen wel meegedaan hebben aan de interviewvragen maar niet aan de enquête en vice versa.

Werkzaamheden Stichtingen/fondsen	Huisdieren verzekeren	projecten opzetten/ educatie geven	Financiële tegemoetkoming geven	Veterinaire hulp geven	Organisaties hulp bieden	Bestrijding dierenleed
Animal Life Foundation		+				+
Huisdierziekenfonds	+		+			+
Koningin Sophia Vereeniging		+			+	+
Minimax dierendokter			+	+		+
Nederlandse Stichting voor Hulp aan Dieren		+			+	+
Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam		+	+	+		+
Stichting De Zwaan		+	+		+	+
Stichting Dieren Onder Dak		+		+		+
Stichting Mens Dier Nood	+		+			+
Stichting Veterinair Steunfonds		+	+			+
Stichting WereldDier				+	+	+

Tabel 13.1.: Overzicht werkzaamheden stichtingen/fondsen. ^{1,16,84,118,121,108,110,137,142,143}

De dierenopvangcentra zitten vol omdat mensen die een dier 'nemen' hun verantwoordelijkheid niet nemen. En dat is pas een schande! ¹⁰¹

14. Discussie

In dit hoofdstuk worden de resultaten verduidelijkt en bediscussieerd. Voor eventuele vervolgonderzoeken kan hiermee rekening worden gehouden.

14.1. Burgers boven de armoedegrens

Op de enquête voor mensen boven de armoedegrens zijn 680 reacties ontvangen, waarvan 69% vrouw was. De reden waarom dit percentage vergeleken met mannen zo hoog uitkwam is onbekend. Misschien dat vrouwen vaker bereid zijn om enquêtes in te vullen. Het is niet bekend of dit van invloed is op de resultaten. Meer dan de helft (55%) van de ondervraagde huisdiereigenaren had een hond. Uit een recent rapport blijkt dat er veel meer katten dan honden in Nederland aanwezig zijn.¹⁰⁵ Dit relatief hoge aantal honden in dit onderzoek kan echter verklaard worden doordat de enquête onder andere is verspreid bij leden van een hondenrasvereniging. Daarbij heeft 24,7% van de gezinnen met kinderen vier of meer vogels. Dat dit percentage hoger ligt dan het gemiddelde (19,4%), kan verklaard worden doordat gezinnen met kinderen met meerdere vogels een volière hebben.

Niet alle respondenten met een huisdier hebben antwoord gegeven op de vraag hoe sterk de emotionele band was tussen hen en het huisdier. Sommige hadden daarbij geen cijfer maar een zin ingevuld. In paragraaf 10.2. is gekeken of een positief significant verband bestond tussen leeftijd en de emotionele band met het huisdier. Met een correlatie van 14% was hier een positief verband gevonden. De correlatie lijkt met 14% heel laag. Echter moet men zich realiseren dat bij sociaal-psychologisch onderzoek, zoals dit onderzoek, correlaties van rond de 0,20 als hoog worden beschouwd.⁸² Het merendeel van de thuiswonenden bij ouders, alleenstaanden en samenwonenden zijn het meer eens met deze stelling zijn dan gehuwde mensen (paragraaf 10.3). Hier werd verwacht dat de meeste mensen het juist oneens zouden zijn met deze stelling. Waarom de meeste mensen het eens zijn is moeilijk te zeggen.

Van de 563 mensen met huisdieren heeft 79% geen huisdierenverzekering afgesloten. Uit dit onderzoek en dat van Bonick e.a. is gebleken dat het merendeel een verzekering te duur vindt. Daarnaast is de verzekering niet altijd bekend, vinden mensen dit niet nodig of hebben zij er slechte ervaringen mee.¹³

14.2. Dierenartsenpraktijken

Aan de dierenartsenpraktijken in Tilburg is niet gevraagd hoeveel dieren zij per jaar behandelen. Daardoor kan het aantal gevallen waarvoor de behandeling niet betaald kon worden variëren en geen percentage per praktijk worden berekend. In een onderzoek van Endenburg kwam naar voren dat slechts 10,5% van de Nederlandse dierenartsen een minimakliniek als oplossing ziet voor mensen die de behandeling niet kunnen financieren. Reden voor dit lage percentage is dat meer dan 25% van de dierenartsen de minimakliniek als concurrent beschouwt en er maar slechts een aantal minimapraktijken aanwezig zijn in Nederland. Tot slot vindt ruim 15% van de ondervraagde dierenartsen het niet eerlijk dat mensen met ontoereikende financiële middelen naar een praktijk worden doorgestuurd die speciaal voor deze mensen is opgericht en zo worden gestigmatiseerd.³⁸

Wanneer eigenaren de behandeling niet kunnen betalen controleert maar 25% van de Tilburgse dierenartsenpraktijken of deze mensen daadwerkelijk ontoereikende middelen hebben. Waarschijnlijk willen zij geen inbreuk plegen op de privacy van de eigenaar of wordt de kans op succes gering geacht. Hierdoor kunnen dierenartsen inkomsten mislopen. Burgers boven de armoedegrens kunnen op deze wijze mogelijk ook compensaties krijgen, zonder dat zij dat eigenlijk nodig hebben.

Zeven van de acht dierenartsenpraktijken vindt dat mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier mogen hebben. Dit kan komen doordat bij deze praktijken sMDN bekend is, die er mede voor zorgt dat het belang van dieren bij deze dierenartsenpraktijken wordt toegelicht.

Daarnaast kunnen mensen de basiszorg overslaan omdat zij hiervoor geen financiële middelen hebben. Mensen boven de armoedegrens kunnen de basiszorg ook overslaan ook al hebben zij voldoende financiële middelen. Mensen onder de armoedegrens moeten daarom niet over één kam worden geschoren.

In het onderzoek 'Zorg voor dierenwelzijn komt ten goede aan de burger' is ook aan dierenartsen gevraagd of mensen met ontoereikende financiële middelen een huisdier mogen hebben. Hieruit is gebleken dat 60% van de ondervraagde dierenartsen vindt dat deze doelgroep geen huisdier mag hebben. Dierenartsenpraktijken in de gemeente Tilburg denken dus anders dan dierenartsenpraktijken die landelijk zijn vertegenwoordigd.¹⁴

Slechts één dierenartsenpraktijk had in 2011 geen dierenmishandeling geconstateerd. Deze praktijk is zich mogelijk niet bewust hoe dierenmishandeling geconstateerd kan worden. Opvallend is dat 71% van de andere dierenartspraktijken de betreffende eigenaar weer zou helpen bij een volgend dierenartsenbezoek. Mogelijk wil men het dier niet in de steek laten. Uit onderzoek van Enders-Slegers bleek dat 325 van de 365 ondervraagden dierenmishandeling niet melden. Volgens de auteur komt dit voornamelijk omdat dierenartsen hun eigen klanten niet willen 'verraden'. Daarnaast loopt de dierenarts mogelijk inkomsten mis als zij dierenmishandeling melden.⁴⁰

14.3. Maatschappelijke organisaties

Wat betreft de bereikbaarheid zegt maar één organisatie naast de genoemde opties ook via de internetsite te bereiken zijn. Waarschijnlijk zijn meer maatschappelijke organisaties via het internet te bereiken, maar heeft slechts één respondent er aan gedacht om dit ook als optie te vermelden.

Twee maatschappelijke organisaties die wel een beleid hebben voor huisdieren zeggen er wel bij dat zij dit minder belangrijk vinden omdat het welzijn van de cliënt voorop staat. Zij geven echter wel aan dat het hebben van een huisdier deze mensen uit een sociaal isolement kan houden.

Ongeacht of er wel of geen beleid is voor huisdieren zorgt 50% er toch voor dat mensen de middelen krijgen om de noodzakelijke zorg voor hun huisdier te geven. Dit kan komen doordat deze maatschappelijke organisaties inzien dat het welzijn van mensen door huisdieren wordt vergroot. Slechts één maatschappelijke organisatie erkent dit niet. Wanneer het huisdier iets mankeert komt dit niet ten goede aan het welzijn van de eigenaar. Dit kan een reden zijn dat Tilburgse maatschappelijke organisaties er toch voor kiezen om daarom de middelen te verschaffen. Ondanks dat maar vier van de dertien organisaties daadwerkelijk een beleid hebben voor huisdieren, vindt het Instituut voor Maatschappelijk Werk (IMW) dat dit niet een primair doel van de gemeente moet zijn om huisdiereigenaren met ontoereikende financiële middelen te steunen. Deze organisatie vindt dat dit eerder bij maatschappelijke organisaties moet worden duidelijk gemaakt. Overigens is het niet zo dat de gemeente Tilburg dierenwelzijn niet belangrijk vindt, maar dat het welzijn van de burger voorop staat⁷⁷.

Belangrijke organisaties die iets kunnen betekenen voor mensen met ontoereikende financiële middelen zijn onder andere Bureau Schuldhulpverlening, Instituut voor Maatschappelijk Werk (IMW) en stichting MEE. Deze organisaties komen dagelijks in aanraking met deze doelgroep en kunnen daarbij ook financiële middelen bieden om de noodzakelijke medische kosten van het dier te financieren.

Daarnaast zijn de Bocht en het Zorg en Veiligheidshuis Midden Brabant belangrijk om huiselijk geweld tegen te gaan. Deze maatschappelijke organisaties kunnen naast het beschermen van gezinsleden ook een oplossing zoeken voor het dier. De dierenpolitie is hierbij ook een belangrijke

organisatie. Deze kan namelijk bij een melding van dierenmishandeling ook alert zijn op huiselijk geweld en zodoende de juiste organisatie inschakelen.

Mensen die in dienst zijn bij woningcorporaties komen ook geregeld bij de mensen thuis. Zij hebben een belangrijke taak in het beoordelen van de toestand waarin mensen leven. Woningcorporaties zien het naast de dierenarts vaak als eerst, wanneer het dier in slechte toestand verkeert. De corporaties kunnen de dierenpolitie inschakelen of de mensen er op wijzen dat zij noodzakelijke medische hulp voor het dier moeten zoeken.

Tot slot bestaat Centrum Jeugd & Gezin Tilburg. Deze maatschappelijke organisatie is betrokken bij de opvoeding van kinderen. Zoals in paragraaf 2.2. is besproken zijn huisdieren belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Centrum Jeugd & Gezin Tilburg kan de ouders wijzen op het belang van huisdieren voor kinderen.

14.4. Stichtingen en fondsen

Uit de resultaten is gebleken dat 73% van de stichtingen en fondsen materiële en financiële hulp kan bieden aan mensen die de noodzakelijke medische hulp niet zelf kunnen bekostigen. Niet elke stichting/fonds ondersteunt dus individuen. Sommige stichtingen/fondsen zijn er enkel op gericht om andere organisaties te ondersteunen die wel individuele hulp bieden. De belangrijkste stichtingen en fondsen die zich wel inzetten voor individuen met ontoereikende financiële middelen zijn Huisdierenziekenfonds, Minimax dierendokter, Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam, Stichting Dieren Onder Dak, Stichting Mens & Dier, Stichting Mens Dier Nood en Stichting Veterinair Steunfonds. De overige organisaties helpen voornamelijk projecten en andere organisaties.

15. Conclusies

In dit hoofdstuk wordt het antwoord op de probleemstelling gegeven. De onderzoeksvragen die aan het begin van dit onderzoeksrapport zijn opgesteld worden in dit hoofdstuk beantwoord. Deze conclusies vormen samen het antwoord op de probleemstelling.

15.1. De toegevoegde waarde en emotionele waarde van een huisdier

Een huisdier geeft gezondheidsvoordelen op zowel fysiek als mentaal gebied. Daarnaast vergemakkelijken huisdieren sociale interactie tussen mensen (bijvoorbeeld tijdens een wandeling met een hond). Ook kan een huisdier een positieve bijdrage leveren in de emotionele ontwikkeling van kinderen. Voor ouderen kan een huisdier de eenzaamheid doorbreken en de behoefte om voor iemand verantwoordelijk te zijn, vervangen. Uit de enquête is o.a. gebleken dat 68% van de respondenten het gezelschap van een huisdier de belangrijkste toegevoegde waarde vindt. Daarnaast geeft het merendeel van de respondenten een cijfer tussen de 7 en 10 voor de emotionele band met het huisdier.

15.2. Mogen mensen met ontoereikende middelen een huisdier hebben?

Uit de enquête onder Tilburgse dierenartsen blijkt 9 op de 10 hier positief tegenover te staan. Uit de enquête onder burgers boven de armoedegrens blijkt dat het merendeel (27,2%) neutraal staat tegenover deze stelling.

15.3. Huisdierverszekering een uitkomst?

Binnen Nederland wordt voor ca. 4% van de huisdieren een verzekering afgesloten. De verzekering wordt afgesloten om hoge onvoorziene kosten te voorkomen, zeker voor minima kan dit een uitkomst zijn. De gemiddelde premie bedraagt € 220 per huisdier per jaar. Er zijn verschillen in premie. Dit komt door verschillen in aanbieders en in dekking van medisch kosten, en onderscheid naar diersoort.

15.4. Reactie dierenartspraktijken

Dierenartspraktijken signaleren (meestal) als eerste dat huisdiereigenaren de noodzakelijke medische kosten niet kunnen betalen. De helft van de Tilburgse dierenartsenpraktijken heeft in 2011 meer dan twintig keer meegemaakt dat huisdiereigenaren de rekening van een noodzakelijke medische behandeling niet konden betalen. Wanneer dit het geval is wordt het door 75% van de dierenartsen opgelost door middel van een afbetaalregeling. Twee praktijken werken samen met hulpgevende instanties. Een kwart van de dierenartsenpraktijken in Tilburg controleert of mensen daadwerkelijk onvoldoende financiële middelen hebben.

Het verband tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling wordt door dierenartsen geconstateerd. Sinds vorig jaar (2011) is door de KNMVD een meldcode ontwikkeld voor dierenartspraktijken.^{69 85} Zeven dierenartsen in de gemeente Tilburg hebben in 2011 dierenmishandeling geconstateerd. Zes hebben dit in 2011 een tot vijf keer meegemaakt.

15.5. Maatschappelijke organisaties in Tilburg en (onderlinge)samenwerking

Maatschappelijke organisaties in de gemeente Tilburg werken op kleine schaal (14%) samen. Ruim 40% van de organisaties zegt met andere organisaties te willen samenwerken.

In de gemeente Tilburg heeft 31% van de maatschappelijke organisaties een dierenwelzijnsbeleid. Eén organisatie beseft niet dat huisdieren het welzijn van mensen kan bevorderen. Daarnaast nemen maatschappelijke organisaties tijdens een evaluatie het dier niet als kostenpost/gezinslid mee. Het merendeel van de organisaties kent het verband tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling en 14% heeft hier daadwerkelijk ervaring mee. Ondanks dat één organisatie dierenmishandeling en huiselijk geweld heeft meegemaakt, als organisatie betrokken bij mensen met een beperking, heeft deze geen dierenwelzijnsbeleid. Een organisatie die wel met huiselijk geweld te maken heeft vindt dat dierenwelzijn niet onder de kerntaken valt.

15.6. Stichtingen en fondsen

Er zijn meerdere landelijke en regionale stichtingen en fondsen die financiële ondersteuning bieden aan huisdiereigenaren. Zij verschillen in aanpak en hebben diverse doelgroepen. Stichtingen en fondsen beseffen dat het bundelen van krachten leidt tot een beter dierenwelzijn. Driekwart werkt officieel samen. Hiervan hebben zeven stichtingen/fondsen* onder andere tot doel om mensen met ontoereikende financiële middelen te ondersteunen.

15.7. Conclusie probleemstelling

De probleemstelling luidde: *‘Wat is de meest efficiënte oplossing voor een noodzakelijke behandeling van een medisch probleem bij een huisdier van mensen met ontoereikende financiële middelen?’*

Veel maatschappelijke organisaties vinden dierenwelzijn niet binnen hun taken vallen, terwijl dat vaak wel binnen hun terrein valt. De ondervraagde stichtingen en fondsen zien in dat dierenwelzijn een belangrijke taak is en zetten zich hier ook voor in.

Als maatschappelijke organisaties, stichtingen/fondsen en dierenartsenpraktijken efficiënter met elkaar samenwerken, kunnen mensen met ontoereikende financiële middelen sneller en efficiënter geholpen worden.

In dit onderzoek is niet onderzocht hoe bovenstaande conclusie gerealiseerd kan worden. In het hierna volgende hoofdstuk zijn daarom een aantal aanbevelingen gegeven hoe deze samenwerking gerealiseerd kan worden.

* Huisdierenziekenfonds, Minimax Dierendokters, Stichting de Zwaan, Stichting Mens Dier Nood, Veterinair Steunfonds, Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam, Stichting dier onder dak.

16. Aanbevelingen en vervolgonderzoek

Onderstaande aanbevelingen kunnen in de toekomst worden gebruikt om kritisch over een huisdier na te denken en om eventueel nader onderzoek te verrichten.

16.1. Burgers

Het hebben van huisdieren levert voordelen op. Zo is uit diverse publicaties gebleken dat huisdieren bijdragen aan het welzijn van mensen (met name de eenzame en zwakkere mens). Een beter welzijn bij mensen levert een hogere gezondheidstoestand op waardoor dit een besparing kan opleveren op de medische gezondheidszorg. Dit gegeven kan voor de overheid een stimulans zijn, zich meer in te spannen in het geven van voorlichting aan (potentiële)huisdiereigenaren.

Burgers moeten zich vooraf kritisch oriënteren op de aanschaf van een huisdier en zich de vraag stellen wat de jaarlijkse kosten zijn en welk huisdier een verhoogd risico vormen (erfelijke afwijkingen) op onverwachte kosten. De overheid kan hierover voorlichting geven bijvoorbeeld via het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud). Ook andere private partijen zoals het Landelijk informatiecentrum gezelschapsdieren(LICG), dierenartsenpraktijken en huisdierverzekeringen beschikken over voldoende kennis om mensen met een 'huisdierwens' goed te kunnen informeren over de mogelijk financiële gevolgen van een diersoort en raskeuze.

Burgers dienen ook geïnformeerd te worden over de gevaren van ziektenbesmetting van dier op mens(zoönosen) en hoe zij dit kunnen voorkomen.

16.2. Gemeente Tilburg

In de gemeente Tilburg hebben minima de mogelijkheid om bijzondere bijstand te verkrijgen voor de medische kosten van een huisdier. Dit is echter bij deze doelgroep en professionals onbekend en zou door middel van voorlichting onder de aandacht gebracht kunnen worden. De gemeente Tilburg heeft door middel van een armoedemonitor zicht op welke mensen zich onder de armoedegrens bevinden.⁴⁷ Minima en/of dierenartsen kunnen door een informatieve brief benaderd worden over voorzieningen die de gemeente Tilburg biedt. Een informatief schrijven kan vanuit de gemeente Tilburg ook gericht worden aan maatschappelijke organisaties en andere die regelmatig in contact staan met minima. In de brief kan onder andere het belang van de gezondheid van het dier worden toegelicht en worden uitgelegd hoe eigenaren bijzondere bijstand aan kunnen vragen.

Uit dit onderzoek is gebleken dat gemeente Tilburg al veel doet op het gebied van dierenwelzijn, doch om niet zelf constant het wiel uit te hoeven vinden kan het huidige dierenwelzijnsbeleid vergeleken worden met het gemeenten die ook op dierenwelzijn actief zijn, om al of niet in samenwerking met andere gemeente tot een optimaler beleid te komen.

16.3. Maatschappelijke organisaties

Maatschappelijke organisaties kunnen beter en meer gericht met elkaar samenwerken om mensen met huisdieren en ontoereikende financiële middelen afdoende te helpen als er acute medische problemen bij de huisdieren optreden. Transparantie is belangrijk. Als alle organisaties met overeenkomende doelen en doelgroepen afspraken maken in de vorm van bijvoorbeeld convenanten met als inhoud hoe zij gezamenlijk deze doelgroep kunnen steunen zonder dat werkzaamheden elkaar gaan overlappen, zou dit een waardevolle stap voorwaarts kunnen opleveren. Het is echter heel belangrijk om een kartrekker aan te wijzen om te komen tot gezamenlijk convenanten, bijvoorbeeld de gemeente Tilburg.

Maatschappelijke organisaties die zich o.a. richten op huiselijk geweld, zoals het Zorg- en Veiligheidshuis en De Bocht zouden ook deel kunnen nemen aan afspraken. Aangetoond is dat er sprake is van relatie tussen huishoudelijk geweld en dierenmishandeling. Een oplossing is bijvoorbeeld dat het huisdier tijdelijk in een dierenpension wordt ondergebracht. Slachtoffers van

huiselijk geweld kunnen zo sneller de dreigende situatie verlaten, zonder dat het huisdier en slachtoffer hier de nadelige gevolgen van ondervinden.

Om een betere afstemming tussen verschillende partijen te bewerkstelligen is een fysiek contactmoment, zoals een symposium of werkvergadering, aan te raden.

16.4. Dierenartsenpraktijken

Er kunnen samenwerkingsverbanden ontstaan in de gemeente Tilburg tussen de dierenartsen, Bureau Schuldhulpverlening (onderdeel van gemeente Tilburg), Stichting BLUT en/of Stichting MEE. Er dienen dan duidelijke afspraken gemaakt te worden hoe rekeningen voor medische zorg van huisdieren van minima betaald worden (bijvoorbeeld afbetalingsregeling) en welke bijdrage de eigenaar van de honden daarin heeft. Situaties waarin dierenartsen geen hulp willen verlenen aan een ziek dier i.v.m. het op voorhand niet kunnen betalen van de rekening, kunnen op deze wijze voorkomen worden.

16.5. Nederlandse stichtingen en fondsen

Stichtingen en fondsen werken vooral vanuit eigen gestelde doelen. Een betere samenwerking tussen de verschillende stichtingen en fondsen, door o.a. te zoeken naar overeenkomsten in doelen, kan leiden tot efficiëntere hulpverlening van diereigenaren met ontoereikende financiële middelen. Door middel van halfjaarlijkse uitwisseling van ervaringen kan duidelijk bepaald worden voor welke doelgroep een stichting/fonds werkt en wat de werkzaamheden inhouden. Zo worden duidelijke kaders gecreëerd en wordt overlap in uitvoering beperkt.

16.6 Huisdierverzekering

Een huisdierverzekering kan het risico op onverwachte medische kosten verleggen naar de desbetreffende verzekeraar. Het is aan te bevelen om te onderzoeken of er afspraken gemaakt kunnen worden met een verzekeraar om bijvoorbeeld tegen een voor minima op te brengen tarief (bijvoorbeeld aangevuld via een bijzondere bijstand vanuit de gemeente, fondsen/stichtingen etc.) een verzekering aan te bieden. Eén en ander zou bijvoorbeeld georganiseerd en ondersteund kunnen worden vanuit huisdierverzekeraars, gemeente en/of dierenartsen gezamenlijk.

Nawoord

De samenwerking tussen sMDN, de gemeente Tilburg, HAS KennisTransfer, Hogeschool HAS Den Bosch en ons verliep bijzonder goed. Onze vragen werden tijdens besprekingen, telefonisch contact en e-mail snel en zorgvuldig beantwoord zodat wij niet stil kwamen te staan tijdens ons onderzoek. Wij vonden het zeer leerzaam en belangrijk om dit onderzoek voor sMDN te volbrengen. Door onze kennis die wij tijdens de studie jaren bij Hogeschool HAS Den Bosch hebben opgedaan en de passie die wij tijdens het project erin hebben gestoken is het ons gelukt om een onderzoeksrapport uit te brengen. Zoals gezegd was de communicatie tussen genoemde partijen erg goed. Daarnaast ging het schrijven van het plan van aanpak en het onderzoeksrapport vanzelf. Het was echter jammer dat een aantal maatschappelijke organisaties pas laat van zich lieten horen wat de voortgang van ons onderzoek belemmerde.

Door twintig weken gewerkt te hebben aan dit onderzoek, hebben wij een goede indicatie gekregen hoe het er aan toe kan gaan in het werkveld. Wij willen alle betrokkenen bedanken voor de nodige steun en inzet om dit onderzoeksrapport tot een goed einde te brengen.

Ilse de Bar en Vera Voogt.

Referenties

1. Ahe, van der, F. Interview. 19 april 2012.
2. Algemene informatie. (2012). *Huisdierenverzekering*. [www-document].
 <<http://www.algemeineinformatie.nl/verzekering/huisdierenverzekering.html>> Geraadpleegd: 22 maart 2012.
3. Amarant. (2012). *De dienstverlening van Amarant: ondersteuning waar de cliënt om vraagt*. [www-document]. <<http://www.amarant.nl/>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
4. Amarant. (2012). *Zorgondersteuning*. [www-document]. <<http://www.amarant.nl/>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
5. Animal Freedom. (2012). *Wat is de intrinsieke waarde van het dier?* [www-document].
 <<http://www.animalfreedom.org/paginas/opinie/eigenwaarde.html>> Geraadpleegd: mei 2012
6. Animal Life Foundation. (2011). *Wie zijn wij*. [www-document].
 <http://animallifefoundation.nl/?page_id=9>. Geraadpleegd: 25 mei 2012.
- 5 Arling, H. (2012). *De chihuahua als modeverschijnsel*. [www-document].
 <<http://www.littlestriders.nl/Dechihuahuaalsmodeverschijnsel.htm>>. Geraadpleegd: 21 mei 2012.
- 6 Aubel-Laugeman, M. Persoonlijke mededeling. 17 februari 2012.
- 7 Beek, van, M. Interview, 8 mei 2012.
- 8 Bakker, F. en M. Janssen. (2008). *Effectanalyse van het project 'Therapeutische werking van huisdieren in de psychiatrie*. Amsterdam: Adsearch.
- 9 Blomme, M.T. (2011). *Bijzondere bijstand voor ziek huisdier*. [www-document].
 <http://www.cda.nl/Tilburg/Actueel/Nieuws/2011/10/41/Marie_Th_r_se_Blomme__bijzondere_bijstand_voor_ziek_huisdier.aspx>. Geraadpleegd: 13 mei 2012.
- 10 Blomme, M.T. (2012). *Initiatiefvoorstel dierenwelzijn*. [www-document].
 <http://www.cda.nl/Tilburg/Actueel/Nieuws/2012/2/7/Initiatiefvoorstel_Dierenwelzijn.asp>. Geraadpleegd: 13 mei 2012.
- 11 Bonick, D., Stam, M.A.E., e.a. (2009). *Inventarisatie naar de behoefte aan veterinaire zorg onder huisdiereigenaren met een bijstandsuitkering*. nr. 4, p. 118. \
- 12 Bullens, E. Lieshout, van A. en Vedder, L. (2012). *Zorg voor dierenwelzijn komt ten goede aan de burger*. 's-Hertogenbosch: HAS KennisTransfer.
- 13 Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant. (2012). *Missie en visie*. [www-document].
 <<http://www.jeugdzorg-nb.nl/bjz.net?id=4205>>. Geraadpleegd: 14 mei 2012.
- 14 Cate, ten, L. Interview. 10 mei 2012.
- 15 CBS. (2012). *Personen met een uitkering per gemeente*. [www-document]. <<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/cijfers/extra/personen-uitkering.htm>>. Geraadpleegd: 24 mei 2012.
- 16 Centrum Jeugd en Gezin Tilburg. (2012). *Leeftijd*. [www-document].
 <<http://www.jeugdengezintilburg.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=2&pagetitle=Leeftijd>>. Geraadpleegd: 4 mei 2012.
- 17 Centrum Jeugd en Gezin Tilburg. (2012). *Organisatie*. [www-document].
 <<http://www.jeugdengezintilburg.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=10&pagetitle=Organisatie>>. Geraadpleegd: 14 mei 2012.
- 18 Cutt, H. (2006). *Dog ownership, health and physical activity: A critical review of the literature*. Elsevier: Australië.
- 19 De Bocht. (2012). *Wat doet de bocht en voor wie* [www-document]. <<http://www.debocht.nl/>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 20 De Twern. (2012). *Over de twern*. [www-document]. <<http://www.detwern.nl/over-de-twern>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 21 Dierenbescherming. (2012). *Afdeling Amsterdam. Noodfonds*. [www-document].
 <<http://amsterdam.dierenbescherming.nl/noodfonds>>. Geraadpleegd: 24 mei 2012.

- 22 Dierenbescherming. (2012). *Minimax dierendokter. Maximale zorg voor uw huisdier voor minimale kosten*. [www-document]. <<http://www.minimax-dierendokter.nl/dierenwelzijn/1/1/1/homepage.html>>. Geraadpleegd: 4 mei 2012.
- 23 Dierenbescherming. (2012). *Minimax dierendokter. Voorwaarden en werkgebied*. [www-document]. <<http://www.minimax-dierendokter.nl/dierenwelzijn/1/1/38/voorwaarden.html>>. Geraadpleegd: 24 mei 2012.
- 24 Dierenopvangcentrum Tilburg. (2012). *Afstand doen*. [www-document]. <<http://www.doct.nl/afstanddoen.htm>>. Geraadpleegd: 13 mei 2012.
- 25 Dierenverzekering info. (2012). *Huisdierenverzekering of geld in een potje?* [www-document]. <<http://www.dierenverzekeringinfo.nl/huisdierenverzekering-of-geld-in-een-potje/>>. Geraadpleegd: 22 maart 2012.
- 26 Dierenverzekering vergelijken. (2012). *Dierenverzekeringen vergelijken*. [www-document]. <<http://www.dierenverzekering-vergelijken.com/type/verzekeringen>>. Geraadpleegd: 14 maart 2012.
- 27 Dog Breed Info Center. (1998-2012). *American Pit Bull Terrier*. [www-document]. <<http://www.dogbreedinfo.com/americanpitbull.htm>>. Geraadpleegd: 1 juni 2012.
- 28 DokterDokter. (2012). *Kattenbeet*. [www-document]. <<http://www.dokterdokter.nl/aandoening/1884/kattenbeet>>. Geraadpleegd: 15 april 2012.
- 29 Encie.nl. (2010). *Quote, betekenis/definitie*. [www-document]. <<http://www.encie.nl/definitie/Quote>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 30 Encyclo. (2012). *Bijstand*. [www-document]. <<http://www.encyclo.nl/begrip/bijstand>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 31 Encyclo. (2012). *Epilepsie*. [www-document]. <<http://www.encyclo.nl/begrip/epilepsie>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 32 Encyclopedie Drenthe Online. (2012). *Armoede*. [www-document]. <<http://www.encyclopediedrenthe.nl/Armoede>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 33 Endenburg, N. (2007). *Communicatie tussen eigenaar en huisdier*. Rapport Stichting 'Met dieren meer mens'.
- 34 Endenburg, N. (2007). *Invloed van huisdieren op kinderen*. [www-document]. <<http://dierenopvangbreda.nl/Kids%20Voor%20ouders/de%20invloed%20van%20huisdieren%20op%20kinderen.htm>>. Geraadpleegd: 14 mei 2012.
- 35 Endenburg, N. Interview. 14 mei 2012.
- 36 Enders-slegers, M.J. (2009). *Cirkel van geweld. Verbanden tussen dierenmishandeling en huiselijk geweld*. Adsearch: Amsterdam.
- 37 Enders-Slegers, M.J. Interview. 14 mei 2012.
- 38 Enders-slegers, M.J. (2000). *Een leven lang goed gezelschap. Empirisch onderzoek naar de betekenis van gezelschapsdieren voor de kwaliteit van leven van ouderen*. Veendendaal: Universal Press.
- 39 Enquête uitslagen. Persoonlijke mededeling. 2012.
- 40 Esnayra, J. en Morris V. (2011). *Psychiatric Service Dog Work and Tasks*. [www-document]. <<http://www.psychdog.org/tasks.html>>. Geraadpleegd: 27 april 2012.
- 41 Etho News 107. (2001). *De relatie Mens-Dier; Van fundamenteel onderzoek tot praktische ervaringen via persoonlijke belevenissen: een lange en leerrijke geschiedenis*. [pdf-document]. <<http://www.ethologia.be/beelden/ethonews107N.pdf>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 42 Freewebs.com. (2012). *Over een kind met autisme en het gezin om haar heen, autisme; Autisme*. [www-document]. <<http://www.freewebs.com/familievanderzanden/autisme.htm>>. Geraadpleegd: 24 juni 2012.
- 43 Funny Pet Wallpapers. (2012). *Cute Dog Sweater Collections*. [www-document]. <<http://funniespet.com/category/animal-news/page/5>>. Geraadpleegd: 8 juni 2012.
- 44 Geldgids. (2011). *De magie van de witte jas. Geldgids. 2011, p. 12*.

- 45 Gemeente Tilburg. (2008). *Armoedemonitor Tilburg*. [www-document].
 <http://www.tilburg.nl/gemeente/ep/channelView.do?channelId=-12416&programId=14048&pageTypeId=9960&contentTypeId=1001&displayPage=%2Fep%2Fchannel%2Ftl_channel_related_content.jsp&relCntPage=%2Fep%2Fcontent%2Ftl_ed_pr_content.jsp&contentId=25246>. Geraadpleegd: 1 juli 2012.
- 46 Gemeente Tilburg. (2006). *De cirkel doorbreken. Bevindingen van de taskforce armoede*. Tilburg: Gemeente Tilburg.
- 47 Gemeente Tilburg. (2012). *Dierenwelzijn*. [www-document].
 <http://www.tilburg.nl/stad/ep/channelView.do?channelId=-9346&displayPage=%2Fep%2Fchannel%2Ftl_channel_default_program.jsp&tabId=2>. Geraadpleegd: 16 april 2012.
- 48 Gemeente Tilburg. (2001-2012). *Kwijtschelding gemeentelijke belastingen*. [www-document].
 <http://www.tilburg.nl/stad/ep/channelView.do?channelId=-14971&displayPage=%2Fep%2Fchannel%2Ftl_channel_default_program.jsp&pageTypeId=8540>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 49 Gemeente Tilburg. (2001-2012). *Schuldhelpverlening*. [www-document].
 <http://www.tilburg.nl/stad/ep/channelView.do?channelId=-9577&displayPage=%2Fep%2Fchannel%2Ftl_channel_default_program.jsp&pageTypeId=8540>. Geraadpleegd: 14 mei 2012.
- 50 Gemeente Tilburg. (2001-2012). *Wat kan bureau Schuldhelpverlening voor mij doen?* [www-document]. <[http://loket.tilburg.nl/SRVS/CGI-BIN/WEBCGI.EXE?St=371,E=0000184743798780416,K=5352,Sxi=5,Case=obj\(1650\),ts=tilburg_burgers_2008](http://loket.tilburg.nl/SRVS/CGI-BIN/WEBCGI.EXE?St=371,E=0000184743798780416,K=5352,Sxi=5,Case=obj(1650),ts=tilburg_burgers_2008)>. Geraadpleegd: 14 mei 2012.
- 51 Gemini zorg en dienstverlening. (2012). *Onze zorg*. [www-document].
 <<http://www.geminizorg.nl/cms/publish/content/showpage.asp?pageid=435>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 52 Gezondheidsnet. (2010). *Nederlanders zien hond en kat als echte familie*. [www-document].
 <<http://www.gezondheidsnet.nl/geest/nieuws/4471/nederlanders-zien-hond-en-kat-als-echte-familie>>. Geraadpleegd: 21 mei 2012.
- 53 Gezond-vitaal.nl. (2012). *Vaardigheden en begrippen, Cholesterol*. [www-document].
 <<http://www.gezond-vitaal.nl/Begrippen.html>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 54 GGz Breburg. (2012). *Over GGz Breburg*. [www-document]. <<http://www.ggzbreburg.nl/nl-NL/Over-GGz-Breburg.aspx>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 55 GGz Breburg. (2012). *Wat doen we / Onze missie*. [www-document].
 <<http://www.ggzbreburg.nl/Over-GGz-Breburg/Wat-doen-we-missie.aspx>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 56 GGz Breburg. (2012). *Wat vinden we belangrijk (visie)*. [www-document].
 <<http://www.ggzbreburg.nl/Over-GGz-Breburg/Wat-vinden-we-belangrijk-visie.aspx>>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 57 Gubbels, E.J. Presentatie. 23 mei 2012.
- 58 Heady, B. (1995). *Health benefits of pets: Results from the Australian people and pets Survey*.
- 59 Heady, B., Grabka, M.M. (2005). *Pets and human health in Germany and Australia: National longitudinal results*. Australië.
- 60 Heerkens, H. (2012). Interview. 14 mei 2012.
- 61 Hellebrekers, L.J. en Dales, F. Persoonlijke mededeling, 14 juli 2012.
- 62 Hema. (2012). *Dierenverzekering*. [www-document].
 <<https://www.hemaverzekeringen.nl/dierenverzekering>>. Geraadpleegd: 14 maart 2012.
- 63 Herzog, H. (2011). *The impact of pets on human health and psychological well-being: Fact, Fiction or hypothesis?* West Carolina.

- 64 Historicanet. (2009). Hoe lang hebben we al huisdieren? [www-document].
<http://historianet.nl/vraag-het-historici/hoe-lang-hebben-we-al-huisdieren>. Geraadpleegd: 27 juni 2012.
- 65 Houwers, D.J. en Kramer, A.M.H. (1999). 'Capnocytophaga canimorsus-infecties: Een mogelijk dodelijke complicatie van bijtewonden'. *Tijdschrift voor Diergeneeskunde*, 124, p. 108.
- 66 Huisdierziekenfonds. (2012). *Huisdierenziekenfonds*. [www-document].
<http://www.huisdierziekenfonds.nl/waarom.html>. Geraadpleegd: 23 mei 2012.
- 67 Huiselijkgeweld.nl. (2011). *Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. [www-document].
http://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/databank_bij_en_nascholing_meldcode/meldcode.
 Geraadpleegd: 15 april 2012.
- 68 Infonu.nl. (2012). *Rabiës*. [www-document.] <http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/ziekten/18697-hondsdelheid-ook-wel-rabies-of-lyssa.html> Geraadpleegd: 15 april 2012.
- 69 Infonu.nl. (2009-2011). *Wat is kattenkrabziekte?* [www-document]. <http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/aandoeningen/42727-kattenkrabziekte-wat-valt-er-over-te-weten.html>.
 Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 70 Infonu.nl. (2009-2012). *Werkloosheid: hoogte en duur van de WW-uitkering*. [www-document].
<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/politiek/30889-werkloosheid-hoogte-en-duur-van-de-ww-uitkering.html>. Geraadpleegd: 24 juni 2012.
- 71 Instituut voor Maatschappelijk Werk. (2012). *Onze aanpak*. [www-document].
http://www.imwtilburg.nl/Algemeen/Over_het_IMW/Algemeen/Onze_aanpak.aspx.
 Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 72 Instituut voor Maatschappelijk Werk. (2012). *Onze hulpverlening stapsgewijs*. [www-document].
http://www.imwtilburg.nl/Algemeen/Over_het_IMW/Algemeen/Onze_hulpverlening_stapsgewijs.aspx. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 73 Kattenencyclopedie. (2005). *Geschiedenis van de kat*. [www-document].
<http://www.kattenencyclopedie.com/index.php?menuid=4>. Geraadpleegd: 27 juni 2012.
- 74 Kattenhulpverlening. (2012). *Huisdier- Financiële ondersteuning en fondsen*. [www-document].
<http://www.kattenhulpverlening.nl/Huisdier-financiele-ondersteuning.htm>. Geraadpleegd: 4 april 2012.
- 75 Kattenzorgverzekering.nl. (2011). *ProteQ Kattenverzekering*. [www-document].
<http://www.kattenzorgverzekering.nl/proteq-kattenverzekering>. Geraadpleegd: 10 mei 2012.
- 76 Klaver, P. (2008). *Zakwoordenboek van de Diergeneeskunde*. 2^e druk. Elsevier Gezondheidszorg.
- 77 KNGF Geleidehonden. (2012). *Geschiedenis*. [www-document].
http://www.geleidehond.nl/over_ons/organisatie/geschiedenis. Geraadpleegd op 8 juni 2012.
- 78 Koninging Sophia Vereeniging. (2012). *Dierenorganisatie met een missie*. [www-document].
<http://www.sophia-vereeniging.nl/nl/pages/sophia-vereeniging/organisatie/koningin-sophia-vereeniging-tot-bescherming-dieren.html>. Geraadpleegd: 25 mei 2012.
- 79 Koninging Sophia Vereeniging. (2012). *Doelstelling van de Sophia-Vereeniging*. [www-document].
<http://www.sophia-vereeniging.nl/nl/pages/sophia-vereeniging/doelstelling-sophia-vereeniging.html>. Geraadpleegd: 25 mei 2012.
- 80 Krijnen, C. Persoonlijke mededeling. 20 juni 2012.
- 81 Kruidvat. (2012). *Huisdierenverzekering*. [www-document].
<https://huisdierenverzekering.kruidvat.nl/aegon/online/kruidvat/geldplein/verzekeringen/huisdieren/algemene-informatie?navigationid=13010000000325&parentid=13010000000318&token=-1>. Geraadpleegd: 14 maart 2012.
- 82 Laar, van de, M. Interview. 10 mei 2012.
- 83 Levende Have. (2011). *Meldcode voor dierenartsen bij verwaarlozing*. [www-document].
<http://www.levendehave.nl/nieuws/meldcode-dierenartsen-bij-verwaarlozing>. Geraadpleegd: 27 mei 2012.

- 84 LICG. (2012). *De invloed van huisdieren op de ontwikkeling van kinderen*. [www-document]. <<http://www.licg.nl/2mn/praktisch/huisdieren-en-mensen/de-invloed-van-huisdieren-op-de-ontwikkeling-van-kinderen.html>>. Geraadpleegd: 15 april 2012.
- 85 LICG. (2012). *Hondenbeten*. [www-document]. <<http://www.licg.nl/2mn/praktisch/huisdieren-en-mensen/de-invloed-van-huisdieren-op-de-ontwikkeling-van-kinderen.html>>. Geraadpleegd: 15 april 2012.
- 86 Loon, van K. Persoonlijke mededeling. 18 april 2012.
- 87 Medicinfo. (2009). *Kattenkrabziekte*. [www-document]. <<http://www.medicinfo.nl/%7B8d6f432f-cfd9-4c7f-ae67-79481498859f%7D>>. Geraadpleegd: 27 juni 2012.
- 88 MEE. (2012). *Wat doen we?* [www-document]. <<http://www.mee.nl/>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
- 89 Metro. (2012). 'Hond heeft *empathie*'. Metro, 2012, p. 4.
- 90 Nationaal Epilepsie Fonds. (2012). *Wat is epilepsie?* [www-document]. <<http://www.epilepsie.nl/informatie/>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 91 Nationaal Spaarfonds. (2011). *Uw huisdierenverzekering*. [www-document]. <<https://www.nationaalspaarfonds.nl/huisdier/>>. Geraadpleegd: 23 mei 2012.
- 92 Neckermann. (2012). *Huisdierenverzekering*. [www-document]. <<http://www.neckermannverzekeringen.com/huisdierenverzekering/>>. Geraadpleegd: 16 maart 2012.
- 93 Nederlandse Stichting voor Hulp aan Dieren. (2012). *Wat doet de NSHD?* [www-document]. <http://www.nshd.nl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=15&Itemid=22>. Geraadpleegd: 25 mei 2012.
- 94 Nederlandse Stichting voor Hulp aan Dieren. (2012). *Woord van de voorzitter*. [www-document]. <http://www.nshd.nl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=15&Itemid=22>. Geraadpleegd: 25 mei 2012.
- 95 Nederlandse Vereniging voor Parasitologie. (2009). *Infecties met rondwormen - Toxo*. [www-document]. <<http://www.parasitologie.nl/index.php?id=201>>. Geraadpleegd: 22 mei 2012.
- 96 NOOV. (2012). *Beste dierenverzekering vergelijken voor uw hond of kat*. [www-document]. <<http://www.noov.nl/familie/dierenverzekering-voor-hond-of-kat/>>. Geraadpleegd: 13 mei 2012.
- 97 Novadic Kentron. (2009). *Middelen en verslaving*. [www-document]. <<http://www.novadic-kentron.nl/default.aspx>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
- 98 Novadic Kentron. (2009). *Wie zijn wij? Expert in verslavingszorg*. [www-document]. <<http://www.novadic-kentron.nl/default.aspx>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
- 99 Nu.nl. (2012). *Reacties op: Dierenopvangcentra zitten in nood*. [www-document]. <<http://www.nuij.nl/algemeen/dierenopvangcentra-zitten-in-nood.16929408.lynkx#axzz1uJ8dD9js>>. Geraadpleegd: 22 mei 2012.
- 100 O'Haire, M. (2009). *The benefits of companion animals for human mental and physical health*. [pdf-document]. <http://www.rspca.org.au/assets/files/Science/SciSem2009/seminars09_paper_ohaire.pdf>. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 101 Overgaauw, P.A.M. Persoonlijke mededeling. 26 juni 2012.
- 102 Overgaauw, P.A.M. (2011). *Gezonde dieren, gezonde mensen*. 's-Hertogenbosch: Inaugurele rede HAS Den Bosch.
- 103 Overgaauw, P.A.M., e.a. (2011). *Feiten en cijfers gezelschapsdierensector 2011*. 2^e druk 's-Hertogenbosch: HAS Kennistransfer, Hogeschool HAS Den Bosch.
- 104 Parslow, R. A., Anthony, F. J., e.a. (2004). *Pet ownership and health in older adults: Findings from a survey of 2,551 community-based Australians ages 60-44*. Australië.

- 105 Petplan. (2012). *Het vergoedingenoverzicht*. [www-document].
<http://beta.petplan.nl/verzekeringen/het-vergoedingenoverzicht/>. Geraadpleegd: 16 maart 2012.
- 106 Pizer, B. e.a. (2006). *Pet ownership in immunocompromised children; a review of the literature and survey of existing guidelines*. Liverpool.
- 107 Politieacademie. (2012). *Sociale media*. [www-document].
<https://thesaurus.politieacademie.nl/Thesaurus/Term/9491>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 108 Proteq. (2012). *Kies de dekking die bij uw huisdier past*. [www-document].
<http://www.proteqdierenzorg.nl/verzekeringen/9-dier-zorg/dekking>. Geraadpleegd: 16 maart 2012.
- 109 Ragdoll Cattery de Poezenweide. (2007). *Trends in de huisdierenbranche*. [www-document].
<http://www.poezenweide.nl/nieuws/1296.html>. Geraadpleegd: 20 mei 2012.
- 110 RIBW Midden-Brabant. (2012). *Wie zijn we*. [www-document].
http://www.ribwmb.nl/wie_zijn_we/?cid=47. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
- 111 Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2012). WHO organiseert internationale meeting over gezondheidssystemen op het RIVM. [www-document].
http://www.rivm.nl/Bibliotheek/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2012/WHO_organiseert_internationale_meeting_over_gezondheidssystemen_op_het_RIVM. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 112 Rijksoverheid. (2012). *144 red een dier*. [www-document].
http://www.144redeendier.nl/?&ecmp=adwords_dieren%20politie_p&gclid=CNKa_OnVzbACFUdItAodHBmjMA. Geraadpleegd: 15 mei 2012.
- 113 Rijsewijk, van D. Persoonlijke mededeling. 10 mei 2012.
- 114 RIVM. (2009). *Tetanus*. [pdf-document].
<http://www.rivm.nl/dsresource?objectid=rivmp:51921&type=org&disposition=inline>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 115 Robertson, I.D., e.a. (2000). *The role of companion animals in the emergence of parasitic zoonoses*. Elsevier: Australië.
- 116 Rooijen, P.G.M. PetPlan. Persoonlijke mededeling. 20 april 2012.
- 117 Rozemeijer, M. Persoonlijke mededeling. 25 april 2012.
- 118 RTL nieuws. Persoonlijke mededeling. 2012.
- 119 Ruiter, J. Interview. 23 april 2012.
- 120 Staffordshire Bull Terrier Info Nederland. (2012). *Regeling Agressieve Dieren (RAD) eindelijk van tafel*. [www-document].
<http://www.sbtinfo.nl/staffordshire-bull-terrier-afschaffing-regeling-agressieve-dieren-RAD/>. Geraadpleegd: 20 mei 2012.
- 121 Startershulp. (2010). *Wat is een stichting?* [www-document].
<http://startershulp.info/wat/is-een-stichting>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 122 Stichting De Zwaan. (2012). *Doelstelling - werkwijze*. [www-document].
<http://www.stichtingdezwaan.nl/index.html>. Geraadpleegd op 25 mei 2012.
- 123 Stichting DierenLot. (2012). *Wat doet DierenLot?* [www-document].
<http://www.dier.nu/wat-doet-dierenlot/1/Wat-doet-DierenLot>. Geraadpleegd: 26 mei 2012.
- 124 Stichting Dieren Onder Dak. (2012). *Algemeen*. [www-document].
<http://www.stichtingdierenonderdak.nl/>. Geraadpleegd: 24 mei 2012.
- 125 Stichting Mens Dier Nood. (2012). *Voorwaarden en werkwijze*. [www-document].
<http://www.stichtingmensdiernood.nl/vervolgpaginas/voorwaarden-en-werkwijze.htm>. Geraadpleegd: 24 mei 2012.
- 126 Stichting Mens & Dier Nederland. (2005-2012). *Huisdierziekenfonds*. [www-document].
<http://www.mensendier.nl/voorwaarden.htm>. Geraadpleegd: 23 mei 2012.

- 127 Stichting Mens & Dier Nederland. (2005-2012). *Waarom Stichting Mens & Dier Nederland?* [www-document]. <<http://www.mensendier.nl/waarom.htm>>. Geraadpleegd: 23 mei 2012.
- 128 Stichting Prisma. (2011). *Welke zorg biedt Prisma?* [www-document]. <<http://www.prismanet.nl/>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
- 129 Stichting Veterinair Steunfonds. (2006-2012). *Doel*. [www-document]. <<http://www.veterinairsteunfonds.nl/doel.htm>>. Geraadpleegd: 23 mei 2012.
- 130 Stichting Veterinair Steunfonds. (2006-2012). *Regels*. [www-document]. <<http://www.veterinairsteunfonds.nl/regels.htm>>. Geraadpleegd: 23 mei 2012.
- 131 Suikerziekte.eu. (2012). *Wat is suikerziekte?* [www-document]. <<http://www.suikerziekte.eu/>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 132 Travel Clinic. (2003-2012). *Rabiës (hondsdoelheid)*. [www-document]. <<http://www.travelclinic.com/52/rabies-hondsdoelheid.htm>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 133 Traverse. (2012). *Visie en werkwijze*. [www-document]. <<http://www.smo-traverse.nl/over-traverse/visie-en-werkwijze>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.
- 134 Verzekeren.net. (2011). Dierenarts mag niet advies geven over verzekeringen. [www-document]. <<http://www.verzekeren.net/nieuws/dierenarts-advies-verzekeringen/>>. Geraadpleegd: 1 juli 2012.
- 135 Wassenberg, F. Interview. 25 april 2012.
- 136 Well, van, M.J.D. (2008). *Deus et Machina. De verwevenheid van technologie en religie*. STT Den Haag.
- 137 Wells, D.L. (2009). *The effects of animals on human health and well-being*. Belfast.
- 138 Wereld Dier. (2012). *Algemeen*. [www-document]. <<http://www.werelddier.nl/?pagID=2/>>. Geraadpleegd: 26 mei 2012.
- 139 Wereld Dier. (2012). *Welkom*. [www-document]. <<http://www.werelddier.nl/>>. Geraadpleegd: 26 mei 2012.
- 140 Wijburg, F. Interview. 10 april 2012.
- 141 Wijkmans-Zwaan, M.W. Interview. 10 mei 2012.
- 142 WikiWoordenboek. (2012). *Allergie*. [www-document]. <<http://nl.wiktionary.org/wiki/allergie>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 143 Wood, L. J. e.a. (2007). *More than a furry companion: the ripple effect of companion animals on neighborhood interactions and sense of community*. Leiden: Koninklijke Brill NV.
- 144 Woorden-Boek.nl. (2012). *Empathie*. [www-document] <<http://www.woorden-boek.nl/woord/empathie>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 145 Woorden-Boek.nl. (2012). *Huiselijk geweld*. [www-document]. <<http://www.woorden-boek.nl/woord/huiselijk%20geweld>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 146 Woorden-Boek.nl. (2012). *Volksgezondheid*. [www-document]. <<http://www.woorden-boek.nl/woord/volksgezondheid>>. Geraadpleegd: 24 juni 2012.
- 147 Woorden.org. (2012). *Alzheimer*. [www-document]. <<http://www.woorden.org/index.php?woord=alzheimer>>. Geraadpleegd: 23 juni 2012.
- 148 WSPA. (2012). *Missie en visie*. [www-document]. <<http://www.wspa.nl/overwspa/organisatie/missieenvisie.aspx>>. Geraadpleegd: 26 mei 2012.
- 149 Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant. (2012). *Missie en doelstelling*. [www-document]. <<http://tilburg.veiligheidshuis.org/site/?page=2>>. Geraadpleegd: 16 mei 2012.

Bijlage 1: Psychiatrische stoornissen en symptomen, en de taken waarvoor psychiatrische hulphonden getraind worden⁴²

Stoornis	Symptomen	Getrainde taken
Agorafobie	Angst, onbestemde vrees	Stimuleren om te ontspannen
	Angst om het huis te verlaten	Met de cliënt naar buiten gaan
Angst	Angst	Begeleiden uit angstige situatie
	Concentratiegebrek, rusteloosheid	Stimuleren om te ontspannen
	Geheugenverlies	Attenderen op het innemen van medicatie
	Slaapstoornis	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
	Spierspanning	Aan de riem worden uitgelaten
	Vrees voor kwetsbaarheid	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
Dissociatie	Angst	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
	Automutilatie, dissociatie	Onderbreken
	Flashbacks, ontredde	Stimuleren om te ontspannen
	Hallucineren	Attenderen op hallucinaties
	Schrikreacties	Onderzoeken van bedreiging
	Verdwalen	Veilig oversteken van straten
	Vergeten van naam/identiteit	Identiteitsbewijs apporteren
Ernstige depressie	Apathie	Stimuleren om te ontspannen
	Bewegingsarmoede	Aan de riem worden uitgelaten
	Desorganisatie	Hulp bij dagelijkse taken in huis
	Eenzaamheidsgevoelens	Knuffelen, likken
	Geheugenverlies	Attenderen op het innemen van medicatie en het helpen vinden van sleutels of telefoon
	Huilen (verdriet)	Knuffelen, tranen likken, tissues apporteren, spelgedrag
	Hypersomnia (excessief slapen)	Wekken van de cliënt
	Slapeloosheid, suïcidaliteit	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
Obsessief, compulsief	Angst, concentratiegebrek, storende gedachten/fantasieën	Stimuleren om te ontspannen
	Compulsief of repetitief gedrag	Onderbreken
	Geheugenverlies	Attenderen op het innemen van medicatie en het vinden van sleutels en/of telefoon
Paniek	Angst, vecht-, vluchtreactie	Cliënt naar een veilige plek begeleiden
	Derealiseren (DR), depersonalisatie (DP)	Stimuleren om te ontspannen
	Duizeligheid	Schrap zetten, ondersteunen van cliënt
	Geheugenverlies	Attenderen op het innemen van medicatie
	Hartkloppingen, misselijkheid, trillen, zweten	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
	Rillingen	Over de cliënt heen liggen
Posttraumatische	Angst, concentratiegebrek,	Stimuleren om te ontspannen

stress	dissociatie, flashbacks, storende fantasieën	
	Angst, vrees	Lichten aandoen en de veiligheid van de kamer onderzoeken
	Eenzaamheidsgevoelens	Knuffelen, likken
	Gevoel 'bedreigd' worden	Beschermen van persoonlijke ruimte
	Hallucinaties	Attenderen op hallucinaties
	Nachtmerries	Nachtmerrie onderbreken door het licht aan te doen. Kalmeren/oriënteren - slaap hervatten
	Over alertheid	Attenderen op andere mensen
	Piekeren, vermijdingsgedrag	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
	Schrikreacties, vrees	Reageren op de omgeving
Schizofrenie	Desoriëntatie, verwarring	Cliënt naar huis leiden
	Geheugenverlies	Attenderen op het innemen van medicatie en het helpen vinden van sleutels en/of telefoon
	Gevoel 'overspoeld' worden	Ruimte creëren in drukke menigte
	Hallucinaties	Attenderen op hallucinaties
	Psychose, verward gedrag, wanen	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven
	Terugtrekgedrag	Sociaal gedrag stimuleren
	Vergeten van naam/identiteit	Identiteitsbewijs apporteren
	Vlak effect	Stimuleren om te ontspannen
Sociale fobie	Angst	Stimuleren om te ontspannen
	Gevoel 'overspoeld' worden	In de buurt blijven en cliënt aandacht blijven geven, de cliënt uit angstige situatie begeleiden
	Nervositeit bij mensen	Sociaal contact organiseren
Stemmingswisselingen	Agressief autorijden	Waarschuwen voor gevaarlijk autorijden
	Desorganisatie	Hulp bij dagelijkse taken in huis
	Gedachtestroom, afleidbaarheid	Stimuleren om te ontspannen
	Geheugenverlies	Attenderen op het innemen van medicatie
	Overconcentratie, geïrriteerdheid, bewegingsdrift	Waarschuwen voor dreigende situatie
	Slapeloosheid	Waarschuwen voor slapeloosheid

Bijlage 2: Basisdekkingen per huisdierenverzekering^{64,83,93,107,110}

HEMA
✓ Consult in de kliniek.
✓ Behandelingen inclusief operaties door dierenarts/specialist.
✓ Narcose, röntgenfoto's en echografie.
✓ MRI/CT scan (50% vergoeding).
✓ Noodzakelijke diagnostiek zoals bloed-, urine-, ontlasting- en weefselonderzoek.
✓ Aanvullende diagnostiek zoals ECG/echoscopie en endoscopie.
✓ Opname en verpleging van uw huisdier in de praktijk.
✓ Alle geregistreerde medicijnen zoals vastgelegd in de Diergeneesmiddelenwet.
✓ Homeopathie door behandelend arts die erkend is door HEMA.
✓ Acupunctuur door behandelend arts die erkend is door HEMA.
✓ Medicatie gedragsproblemen.
✓ Hyposensibiliteit tegen (huid)allergie.
✓ Lasertherapie.
✓ Identificatiechip inclusief consult, indien ingebracht ná ingang van de verzekering.
✓ Het eerste consult voor heup- en elleboogproblemen bij de hond.
✓ Alle aandoeningen van de voortplantingsorganen behalve sterilisatie/castratie.
✓ Kosten doorverwijzing specialist.
✓ Euthanasie inclusief het achterlaten van uw hond of kat bij de dierenarts.

Kruidvat
✓ De basisdekking van Kruidvat vergoedt kosten tot € 2.500,- per jaar. De kosten voor behandeling van aandoeningen aan het elleboog- en heupgewricht (OCD) vallen buiten de dekking (Kruidvat, 16 maart 2012).

Nationaal spaarfonds
✓ Vergoeding dierenarts/dierenspecialist.
✓ Geneesmiddelen.
✓ Identificatiechip – aanschaf en plaatsen.
✓ Verbandmiddelen.
✓ Implantaten.
✓ Röntgen-, echoscopisch, weefsel-, bloed- en microbiologisch onderzoek.

Petplan
✓ Identificatiechip plus consult geplaatst na ingang van de verzekering*.
✓ Consult en behandeling in spreekkamer (afhankelijk van het gekozen zorgpakket).
✓ Vrijwel alle kosten volgend op ongeval, ziekte, gebrek of aandoening.
✓ Behandelingen inclusief operaties en lasertherapie.
✓ Narcose, röntgenfoto's, echoscopie en electrocardiogram (ECG).
✓ Opname en verpleging in de kliniek tot maximaal zeven dagen per jaar inclusief dwang- en sondevoeding.
✓ Noodzakelijke diagnostiek van bloed, weefsel(biopsen), urine en ontlasting.
✓ Geregisteerde medicijnen, off-label use, magistrale en humane receptuur.
✓ Behandeling (huid)allergie door hyposensibilisatie.
✓ Behandeling specialist na verwijzing.
✓ 1 ^e consult vaststelling heup- en elleboogproblemen excl. (röntgen)diagnostiek.
✓ 1 ^e consult orthomanele diergeneeskunde/chiropractie door erkende therapeut.
✓ Homeopathie en acupunctuur door erkende therapeut.
✓ Aandoeningen geslachtsorganen behalve sterilisatie/castratie.
✓ Advertentie tot € 250,00 bij vermissing van het huisdier.
✓ Euthanasie inclusief het achterlaten van het overleden huisdier.
✓ Crematie van het overleden huisdier inclusief vervoer.
✓ Doorlopende reisvergoeding tot € 1.000,00 per jaar. (Keuze uit Europa of Werelddekking)

Proteq zorg & dier
✓ Kosten van een dierenarts in Nederland.
✓ Kosten van een specialist in Nederland.
✓ Kosten van een specialist in Europa.
✓ Opname en verblijf in een dierenkliniek.
✓ Alle noodzakelijke operaties, afhankelijk van de gekozen dekking.
✓ Diagnostiek en behandeling van alle aandoeningen aan heupen en ellebogen.
✓ Alle in Nederland geregistreerde diergeneesmiddelen door het Collega ter beoordeling van Geneesmiddelen.
✓ Overige geneesmiddelen toegestaan volgens de Diergeneesmiddelenwet.
✓ Narcose, röntgenfoto's, echografie.
✓ Laboratoriumonderzoek.
✓ Verbandmiddelen, prothese en implantaten.
✓ Sondevoeding.
✓ Euthanasie.
✓ Aandoeningen aan de voortplantingsorganen (let op: geen castratie- en of sterilisatiekosten).
✓ Gebitsreiniging op medische indicatie, om de twee jaar.

Bijlage 3: Doelgroep, doelstelling, visie en missie van maatschappelijke organisaties

3,4,15,18,19,21,22,29,51,52,53,56,57,58,73,74,90,99,100,112,114,130,135,151

Maatschappelijke organisatie	Doelgroep	Doelstelling	Visie	Missie
Bureau Jeugdzorg Tilburg	Kinderen, jongeren, ouders en verzorgers.	Dat ieder kind een gezonde en evenwichtige ontwikkeling krijgt.	Jongeren van nul tot achttien jaar beschermen en zorgen dat zij de juiste zorg krijgen.	Dat ouders en jongeren bij een organisatie de juiste zorg krijgen.
Bureau Schuldhulpverlening	Mensen met ontoereikende financiële middelen.	Dat deze doelgroep uit de schulden komt en blijft.	Dat deze doelgroep leert om hun uitgaven af te stemmen op hun inkomsten.	Door de juiste begeleiding en ondersteuning.
Centrum Jeugd en Gezin Tilburg	Kinderen, jongeren, ouders en verzorgers.	Dat ieder kind een gezonde en evenwichtige ontwikkeling krijgt.	Jongeren van nul tot 23 jaar beschermen en zorgen dat zij de juiste zorg krijgen.	Door taken te bundelen bij zowel opvoeding en onderwijs.
Centraal Bureau Geminizorg en dienstverlening	Volwassenen of kinderen met een lichamelijke handicap of een hersenletsel wat niet aangeboren is.	Deze doelgroep een zo goed mogelijke zorg en ondersteuning aanbieden.	Deze doelgroep krijgt zowel zorg en ondersteuning maar heeft zelf de regie in handen.	Door met de begeleiders een ondersteuningsplan op te stellen.
De Bocht	Vrouwen met of zonder kinderen.	Problemen van deze doelgroep verhelpen.	Vrouwen met of zonder kinderen beschermen tegen huiselijk geweld, relatie-, persoonlijke en/of opvoedingsproblemen	Door het bieden van onderdak en de juiste zorg.
De Twern	Organisaties en mensen.	Mensen en organisaties bijeen brengen.	Mensen in buurten en wijken sterker en socialer maken.	Door het organiseren van activiteiten en diensten.
Dierenpolitie Midden en West Brabant	Dieren die worden mishandeld of verwaarloosd.	Het in beslag nemen van deze doelgroep zodat mishandeling en/of verwaarlozing wordt tegengegaan.	Het tegengaan van dierenmishandeling en/of verwaarlozing.	Opsporen van dierenmishandeling en/of verwaarlozing, door middel van meldingen via het nummer 144.
GGZ Breburg	Mensen met psychische aandoeningen.	Hoogwaardige zorg leveren aan deze doelgroep en de organisatie continue verbeteren.	Kortdurende en durende zorg aanbieden en uit individuele en/of groepszorg bestaan.	Door een laagdrempelige diagnostiek, behandeling en zorg aan te bieden.
Instituut voor Maatschappelijk Werk	Kinderen, gezinnen, ouders of mensen met sociale en/of economische problemen.	Het ondersteunen van deze doelgroep zodat zij weer kunnen participeren in de maatschappij.	Deze doelgroep aanleren hoe hun eigen problemen opgelost kunnen worden.	Door met de begeleiders een ondersteuningsplan op te stellen.

Maatschappelijke organisatie	Doelgroep	Doelstelling	Visie	Missie
Novadic Kentron	Mensen die drugs gebruiken en wel of niet verslaafd zijn.	Ervoor zorgen dat deze doelgroep de juiste voorlichting, behandeling, begeleiding, nazorg en opvang krijgt.	Het begeleiden van mensen die drugs gebruiken en mensen die bijvoorbeeld verslaafd zijn aan alcohol, drugs, gokken, internet en/of medicijnen.	Door een persoonlijke en professionele begeleiding.
Regionale Instelling voor Beschermd Woonvormen Midden-Brabant	Mensen met psychische aandoeningen.	Het ondersteunen van deze doelgroep zodat zij weer kunnen participeren in de maatschappij.	Dat deze doelgroep door eigen kracht, zelfvertrouwen en eigen verantwoordelijkheid de gestelde levensdoelen kan behalen.	Door deze doelgroep te ondersteunen, te begeleiden en het inzicht te geven.
Stichting Amarant	Mensen met een beperking.	Deze doelgroep een zo normaal mogelijk leven laten leiden.	Deze doelgroep krijgt zowel zorg en ondersteuning maar heeft zelf de regie in handen.	Door met de begeleiders en ouders een persoonlijk plan op te stellen.
Stichting MEE	Mensen met een beperking.	Deze doelgroep een zo normaal mogelijk leven laten leiden.	Deze doelgroep krijgt zowel zorg en ondersteuning maar heeft zelf de regie in handen.	Door met de begeleiders en ouders een persoonlijk plan op te stellen.
Stichting Prisma	Mensen met een beperking.	Deze doelgroep een zo normaal mogelijk leven laten leiden.	Deze doelgroep krijgt zowel zorg en ondersteuning maar heeft zelf de regie in handen.	Door met de begeleiders en ouders een persoonlijk ondersteuningsplan op te stellen.
Stichting Traverse	Mensen die dak- of thuisloos dreigen te raken.	Er voor zorgen dat deze doelgroep weer kan functioneren in de maatschappij.	Deze doelgroep helpen en ondersteunen om zo weer volwaardig te kunnen functioneren in de maatschappij.	Door deze doelgroep te begeleiden en te ondersteunen waar nodig is.
Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant	Volwassenen en gezinnen.	Huiselijk geweld onder volwassenen en gezinnen verminderen.	Veiligheid en leefbaarheid in Tilburg realiseren	Door het bundelen van krachten van twintig organisaties en zodoende een gezamenlijke aanpak.

Bijlage 4: Doelgroep, doelstelling, visie en missie van Nederlandse stichtingen en fondsen

6,23,24,25,68,80,81,84,95,96,124,125,126,127,128,129,131,132,140,141,150

Stichting/fonds	Doelgroep	Doelstelling	Visie	Missie
Landelijk				
Huisdierenziekenfonds <i>huisdierziekenfonds@petplan.nl</i>	Oudere mensen met een hond of kat uit het asiel, die een lager inkomen hebben dan het gestelde normbedrag van de AOW.	Het vergoeden van noodzakelijke kosten die deze doelgroep niet meer kan betalen.	Huisdieren een tweede kans geven.	Door het aanbieden van een lage premie, waardoor de eigenaar niet garant hoeft te staan om de noodzakelijke kosten te betalen.
Stichting Mens en Dier <i>Postbus 2010 2240 CA Wassenaar 06-53794404 info@mensendier.nl</i>	Mensen (55+) die momenteel geen huisdier hebben, dit graag willen maar niet kunnen betalen door een lager inkomen dan het gestelde normbedrag van de AOW.	Ouderen die echt van dieren houden weer helpen aan een hond of kat en hierdoor worden dierenasielen minder vol.	Honden en katten weer een fijn thuis geven bij de genoemde doelgroep.	Doordat ouderen met de hulp van deze stichting weer een hond of kat uit het asiel in huis kan halen.
Stichting Veterinair Steunfonds <i>Zaagmolenkade 37 3515 AD Utrecht 06-12460666 info@veterinairsteunfonds.nl</i>	Huisdiereigenaren met of zonder een beperking die door onvoorziene omstandigheden de noodzakelijke zorg voor het huisdier niet meer kan betalen.	Meewerken aan een verantwoord huisdierenbezit waardoor de belangen van het huisdier gewaarborgd is.	Huisdiereigenaren de mogelijkheid geven om hun huisdier te houden, maar moet wel de zorg kunnen blijven bieden die het nodig heeft.	Door het financieel ondersteunen van deze doelgroep door noodzakelijke medische onderzoeken en behandelingen te vergoeden.
Regionaal				
Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam <i>Hendrikje Stoffelsstraat 57 1058 GC Amsterdam 020-4705000 kantoor@dierenbescherming.nu Noord-Holland</i>	Inwoners van Amsterdam met een minimum inkomen.	Deze doelgroep financieel ondersteunen doordat zij de kosten voor de noodzakelijke zorg voor hun huisdier niet volledig kunnen dragen.	Ervoor zorgen dat deze doelgroep hun huisdier blijven houden.	Door het financieel ondersteunen van deze doelgroep door de medische kosten te vergoeden die niet te voorzien zijn.
Stichting Dier Onder Dak <i>075-6170553 info@stichtingdierenonderdak.nl Noord-Holland/Drenthe</i>	Inwoners van Amsterdam, 't Gooi, de Zaanstreek en Drenthe die door onvoldoende financiële of sociale mogelijkheden de langdurige zorg voor hun huisdier niet aankunnen.	Pleeggezinnen zoeken voor honden, katten, konijnen en knaagdieren.	Huisdieren van deze doelgroep een tweede kans geven bij het gevonden pleeggezin.	Door het plaatsen van huisdieren wanneer er een geschikt pleeggezin is gevonden.

Stichting/fonds	Doelgroep	Doelstelling	Visie	Missie
Regionaal				
Minimax Dierendokters Abraham van Stolkweg 33 3041JA Rotterdam 010-4374211 info@dierenopvang.com Zuid-Holland	Huisdiereigenaren met een uitkering die in het werkgebied van Dierenbescherming Rijnmond wonen.	Het financieel ondersteunen van deze doelgroep door een minimal financiële bijdrage te leveren.	Huisdieren van deze doelgroep optimale zorg te bieden.	Door het uitvoeren van noodzakelijke operaties en behandelingen.
Stichting Mens Dier Nood Pater Van den Elsenpad 7 5051 JN Goirle 06-53588457 info@stichtingmensdiernood.nl Brabant	Huisdiereigenaren die in Tilburg, Berkel-Enschot of Udenhout wonen en door een officiële hulpinstantie, bij voorkeur stichting BLUT zijn doorverwezen.	Deze doelgroep tegemoet komen in de kosten voor noodzakelijke medische behandelingen.	Het ten goede komen van het welzijn van mens en dier.	Door noodzakelijke zorg te financieren waarbij de eigenaar een eigen bijdrage levert.
Landelijke financiële ondersteuning				
Animal Life Foundation Oostzeedijk 10A 3063 BB Rotterdam 010-2020040 info@animallifefoundation.nl	Mensen, dieren en natuur	Projecten uitvoeren die in het belang zijn van mens-, dier- en natuurrelaties.	Het welzijn van de doelgroep verbeteren.	Door een zorgvuldige aanpak op educatie, uitvoering en bewustwording.
Nederlandse Stichting voor hulp aan dieren Nijverheidsweg Noord 60-15 3812 PM Amersfoort 0900-9006743 info@nshd.nl	Ongesubsidieerde instellingen die zich bezighouden met de opvang en verzorging van dieren.	Het lot van dieren verbeteren.	Een respectvolle samenleving voor mens en dier.	Deze doelgroep materiële of financiële steun bieden.
Koningin Sophia Vereeniging Nieuwezijds Voorburgwal 153 1012 RK Amsterdam 020-6236167 info@sophia-vereeniging.nl	Huisdiereigenaren	Een samenleving creëren waarbij huisdieren en mensen liefdevol samen kunnen leven.	Mensen en politiek bewust maken van de natuurlijke behoeften en eigenwaarde van het dier.	Door het geven van voorlichtende campagnes, projecten en het geven van spreekuren.

Stichting/fonds	Doelgroep	Doelstelling	Visie	Missie
Landelijke financiële ondersteuning				
Stichting de Zwaan Postbus 80115 1005 BC Amsterdam 020 6136713 info@stichtingdezwaan.nl of j.wijkmans@upcmail.nl	Particulieren en instellingen die zich bezighouden met het opvangen en verzorgen van dieren.	Het adviseren en ondersteunen van deze doelgroep.	Dieren de nodige zorg blijven bieden.	Het financieren van de noodzakelijke kosten die door deze doelgroep wordt gemaakt.
Stichting Dierenlot Postbus 359 3500 AJ Utrecht 030-2415761 info@dier.nu	Sponsors van allerlei instellingen en organisaties die werkzaam zijn op het gebied van de bescherming en de gezondheid van dieren.	Mishandelde en verwaarloosde dieren en daarnaast dieren die op straat worden gezet helpen.	Voor deze dieren een beter leven realiseren.	Het financieel en/of materieel ondersteunen van deze doelgroep.
Stichting Werelddier Bergse Heihoek 16 5351 SL Berghem 0900- 2224440 info@werelddier.nl	Mensen die door middel van organisaties en/of projecten zwerfdieren in binnen- en buitenland redden.	Een betere samenleving voor mens en dier creëren en daarbij zorgen dat deze dieren een beter bestaan krijgen.	Zwerfdieren in binnen- en buitenland helpen/redden.	Door directe medische hulp aan dieren te bieden en indirect hulp te bieden via organisaties en projecten.
World Society for the Protection of Animals (WSPA) Louis Couperusplein 2 2514 HP Den Haag 070-3142800 info@wspa.nl	Mensen en organisaties wereldwijd.	Een wereld waarin dierenwelzijn ertoe doet en wreedheid stopt	Een wereldwijde beweging om dierenwelzijn te realiseren.	Om regeringen en beleidsmakers over te halen om nieuwe wetten aan te nemen om het welzijn van dieren te beschermen en/of te verbeteren.

Bijlage 5: Geënquêteerde dierenartsen, maatschappelijke organisaties en woningcorporaties in de gemeente Tilburg

a. Dierenartsen

1. Dierenartsenpraktijk Stokkasselt
2. Dierenartsenpraktijk Tilburg
3. Dierenkliniek den Besterd
4. Dierenkliniek den Herd
5. Dierenkliniek de Rashof
6. Dierenkliniek de Reeshof
7. Dierenkliniek Forum
8. Dierenkliniek Huibeven
9. Dierenkliniek Mortelplein
10. Dierenkliniek Oerle
11. Diergeneeskundig Centrum Udenhout

b. Maatschappelijke organisaties

1. Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant
2. Centraal Bureau Gemini zorg- en dienstverlening
3. Centrum Jeugd en Gezin Tilburg
4. De Bocht
5. De Twern
6. (Dieren)politie
7. GGz Breburg
8. Instituut voor Maatschappelijk Werk (IMW)

c. Gemeente Tilburg

1. Bureau schuldhulpverlening
2. Casemanager(s)

d. Woningcorporaties

1. Tiwos Tilburgse woonstichting
2. TBV Wonen
3. Wonen Breburg

9. Novadic Kentron
10. Regionale Instelling voor Beschermde Woonvormen (RIBW)
11. Stichting Amarant
12. SMO-Traversal Midden-Brabant
13. Stichting MEE.
14. Stichting Prisma
15. Zorg- en Veiligheidshuis Midden-Brabant

Bijlage 6: Geënquêteerde Nederlandse stichtingen en fondsen

1. Animal Life Foundation
3. Minimax dierendokter
2. Huisdierziekenfonds
4. Koningin Sophia Vereeniging
5. Nederlandse Stichting voor Hulp aan Dieren (NSHD)
6. Noodfonds Dierenbescherming Amsterdam
7. Stichting De Zwaan
8. Stichting DierenLot
9. Stichting Dieren Onder Dak
10. Stichting Mens & Dier
11. Stichting Mens Dier Nood
12. Stichting Veterinair Steunfonds
13. Stichting WereldDier
14. World Society for the Protection of Animals (WSPA)